

PROGLAŠENJE NESTALE OSOBE UMRLOM I DOKAZIVANJE SMRTI PREMA ZAKONU O IZVANPARNIČNOM POSTUPKU IZ 2023.

I. UVOD

Instituti proglašenja nestale osobe za umrlu i dokazivanja smrti, koji su u hrvatskom pravu bili uređeni Zakonom o proglašenju nestale osobe za umrlu i o dokazivanju smrti iz 1974. (NN 10/74.; ZPNOUDS), koji je prestao važiti stupanjem na snagu ZIPP-a (čl. 122. ZIPP-a),¹ uređeni su odredbama Glave I. Drugog dijela ZIPP-a (čl. 54.–67.), ipak uz rezervu da će se postupci za proglašenje nestale osobe za umrlu i za dokazivanje smrti koji su bili pokrenuti, a nisu dovršeni do stupanja na snagu ZIPP-a, dovršiti prema odredbama Zakona iz 1974. (arg. iz čl. 119. ZIPP-a).

Institut proglašenja nestale osobe za umrlu uređen je odredbama članaka 55. do 65. ZIPP-a. Pritom su odredbama članka 55. ZIPP-a utvrđeni razlozi za proglašenje nestale osobe umrlom, dok su odredbama članka 56. ZIPP-a propisani kriteriji za utvrđenje nadležnosti sudova i javnih bilježnika za provedbu postupaka povodom prijedloga za proglašenje nestale osobe za umrlu i za dokazivanje smrti. Na postupak proglašenja nestale osobe za umrlu odnose se odredbe članka 57. do 65. ZIPP-a. Institutu dokazivanja smrti posvećen je posebno samo članak 66. ZIPP-a.

Zajednička odredba o snošenju troškova postupka za proglašenje nestale osobe za umrlu i postupka za dokazivanje smrti sadržana je u čl. 67. ZIPP-a.

Odredbom članka 54. ZIPP-a okvirno je naznačen sadržaj Glave I. Drugog dijela ZIPP-a. Ovom je

odredbom impostirana i opća negativna materijal-nopravna pretpostavka za provedbu postupaka o kojima je u navedenoj glavi riječ – ti se postupci mogu provesti samo za proglašenje nestale osobe za umrlu i za dokazivanje smrti neke osobe ako se smrt tih osoba ne može utvrditi dokazima predviđenim zakonom kojim se uređuju državne matice.

U postupcima za proglašenje nestale osobe za umrlu i za dokazivanje smrti primjenjuju se opće odredbe ZIPP-a (čl. 1. do 53.), osim ako odredbama ZIPP-a kojim se uređuju ti postupci ili drugim zakonom koji sadrži odredbe o izvanparničnom postupku nije drukčije određeno (arg. iz čl. 1. st. 2. ZIPP-a). To znači da će se u postupcima o kojima je riječ provedba kojih će biti povjerena javnim bilježnicima primjenjivati (na odgovarajući način) i odredbe Glave III. Općeg dijela ZIPP-a (čl. 49.-53.) o javnim bilježnicima u izvanparničnom postupku.

II.

PROGLAŠENJE NESTALE OSOBE ZA UMRLU

1. Razlozi za proglašenje nestale osobe za umrlu

1.1. Općenito

Razlozi za proglašenje neke osobe za umrlu utvrđeni su odredbama članka 55. stavka 1. ZIPP-a, dok je način računanja početka tijeka rokova koji trebaju proteći da bi bile ispunjene pretpostavke za proglašenje nestale osobe za umrlu utvrđene odredbama stavka 1. točaka 1. i 2. toga članka

Mihajlo Dika

1 ZIPP: Zakon o izvanparničnom postupku iz 2023., NN 59/2023.

uređen odredom njegovog stavka 2.²

Opća negativna pretpostavka za provedbu postupka proglašenja nestale osobe za umrlu (i za dokazivanje smrti), dakle da se smrt neke osobe ne može utvrditi dokazima predviđenim zakonom kojim se uređuju državne matice, propisana je odredbom članka 54. ZIPP-a (v. *supra ad l.*).

O kompetencijskim pretpostavkama za provedbu postupka za proglašenje nestale osobe za umrlu v. *infra ad II.3.1.*

Odredbe članka 55. stavka 1. točaka 1. do 4. ZIPP-a, kojima su utvrđene razlozi za proglašenje nestale osobe za umrlu, sadržajno se u bitnome podudaraju s odgovarajućim odredbama članka 1. stavka 1. točaka 1. do 4. ZPNSUDS-a.³ Međutim, u stavku 1. članka 55. ZIPP-a dodana je točka 5. koje nije bilo u članku 1. stavku 1. ZPNOUDS-a i kojom je propisana posebna dopunska pretpostavka za proglašenje umrlom osobe koja je nestala za vrijeme Domovinskog rata i u vezi s ratnim događanjima.

Zbog bitne sadržajne podudarnosti razloga za proglašenje neke osobe za umrlu navedenih u odredbama članka 55. stavka 1. točaka 1. do 4. ZIPP-a s razlozima za proglašenje neke osobe za umrlu prema odredbama ZPNOUDS-a, sudska praksa formirana u primjeni ZPNOUDS-a glede tih razloga bit će svakako i dalje relevantna.

Pojedini od razloga za proglašenje nestale osobe za umrlu mogu zbog djelomičnog preklapanja njihova sadržaja međusobno koincidirati *in concreto*. U takvim slučajevima trebalo bi uzeti da se neka osoba može proglasiti za umrlu čim bi bio ostvaren makar jedan od tih razloga.

Utvrđivanju smrti neke osobe provedbom postupka za proglašenje nestale osobe za umrlu ima mjesta, treba ponoviti, samo ako se činjenica i vrijeme njene smrti ne mogu utvrditi da način na koji se

smrt redovno utvrđuje (arg. iz čl. 54. ZIPP-a, v. *supra ad l.*), dakle, kad se ne zna što se s njom dogodilo, kad se može utvrditi samo da je nestala, da o njezinu životu nema nikakvih oficijelnih podataka ili da njima ne raspolažu osobe koje su inače imale podatke o njezinu životu.

1.2. Osoba čije se proglašenje za umrlu može predložiti

Opća je pretpostavka za proglašenje neke osobe za umrlu da je ona imala posljednje prebivalište, a ako ga nije imala, da je imala posljednje boravište na području Republike Hrvatske. Takav zaključak proizlazi iz odredbe članka 56. stavka 1. ZIPP-a o mjesnoj nadležnosti općinskog suda kojemu prijedlog treba podnijeti, koja se u osnovi podudara s općom pretpostavkom o međunarodnoj nadležnosti hrvatskih sudova za proglašenje nestale osobe za umrlu (v. *infra ad II.3.1.*).

Za utvrđenje prebivališta, odnosno boravišta osobe čije se proglašenje za umrlu predlaže mjerodavne su odredbe zakona kojim se uređuje prebivalište, odnosno boravište na području Republike Hrvatske.⁴ Za utvrđivanje prebivališta, odnosno boravišta u odnosima s međunarodnim obilježjem relevantne su odredbe ZMPP-a⁵ (v. *infra ad II.3.1.*). Državljanstvo osobe čije se proglašenje za umrlu predlaže nije relevantno.

Činjenicu posljednjeg prebivališta, odnosno boravišta dokazivalo bi se u pravilu izvodima iz odgovarajućih evidencija, ali, ovisno o slučaju, i na drugi način (v. *infra ad II.4. i II.8.*).

1.3. Razlog za proglašenje nestale osobe za umrlu iz članka 55. stavka 1. točke 1. ZIPP-a

Prema odredbi članka 55. stavka 1. točke 1. ZIPP-a sud će proglasiti osobu umrlom ako o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti posljednjih pet godina, a od njezina je rođenja proteklo sedamdeset godina.⁶ Prema navedenoj odredbi, da bi se neka osoba mogla proglasiti nestalom, treba, dakle, kumulativno utvrditi postojanje dviju pretpostavka: (1) ako o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti po-

2 ČL. 55. ZIPP-a glasi: „(1) Sud će proglasiti osobu umrlom: 1. ako o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti posljednjih pet godina, a od njezina je rođenja proteklo sedamdeset godina ili 2. ako o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti posljednjih pet godina, a okolnosti pod kojima je nestala čine vjerojatnim da više nije živa ili 3. ako je nestala u brodolomu, padu zrakoplova, prometnoj nesreći, požaru, poplavi, potresu ili u kakvoj drugoj neposrednoj smrtnoj opasnosti, a o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti šest mjeseci od dana prestanka te opasnosti ili 4. ako je nestala tijekom rata ili u vezi s ratnim događanjima, a o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti tijekom godinu dana od dana prestanka neprijateljstva ili 5. ako je nestala tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima, a o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti tijekom godinu dana od 30. lipnja 1996.// (2) Rokovi iz stavka 1. točaka 1. i 2. ovoga članka računaju se od dana kad je prema posljednjim vijestima nestala osoba bila nesumnjivo živa, a ako se taj dan ne može točno utvrditi, ti rokovi počinju teći završetkom mjeseca odnosno godine za koju je utvrđeno da je osoba bila živa.“

3 Zanimljivo je primijetiti da je prema odredbi t. 1. st. 1. čl. 55. ZIPP-a pretpostavka za proglašenje neke osobe za umrlu da o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti posljednjih pet godina i da je od njezina rođenja proteklo sedamdeset godina, dok se prema odredbi t. 1. st. 1. čl. 1. ZPNOUDS-a tražilo da o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti posljednjih pet godina i da je od njezina rođenja proteklo 60 godina.

4 Zakon o prebivalištu, NN 144/12, 158/13, 114/22.

5 ZMPP: Zakon o međunarodnom privatnom pravu, NN 101/17.

6 Sudeno je (ŽS VŽ: Gž- 848/2020-2, 21.7.2020; IUS INFO), na temelju odredbe čl. 1. st. 1. t. 2. ZPNOUDS-a, da su, ako je fizička osoba u vrijeme podnošenja prijedloga za proglašenje nestale osobe za umrlu navršila 60 godina života i o njoj u posljednjih pet godina nije bilo nikakvih vijesti, ostvarene pretpostavke za proglašenje te osobe umrlom. Relevantni dio obrazloženja ovog judikata glasi: “Naime, nije sporno da je A. V., kći P. i A., rođena 13. siječnja 1955. godine i da je od njenog nestanka proteklo više od 9 godina jer je zadnji put živa viđena u M. u Bosni i Hercegovini 14. kolovoza 2006. godine. Prema tome, nestala A. V. u vrijeme podnošenja prijedloga za proglašenje nestale osobe umrlom (22. listopada 2015. godine) navršila je 60 godina života i o njoj posljednjih pet godina nije bilo nikakvih vijesti pa su nedovoljno ostvarene zakonske pretpostavke za proglašenje nestale A. V. umrlom na temelju čl. 1. st. 1. toč. ZPNOUDS-a.“ V. i bilj. 3.

sljednjih pet godina te (2) da je od njezina rođenja proteklo sedamdeset godina.

Činjenica da o životu osobe čije se proglašenje za umrlu predlaže nema nikakvih vijesti posljednjih pet godina utvrđivat će se u pravilu indicijski – dokazivanjem na razini visoke vjerojatnosti da bi određene osobe, koje će biti saslušane kao svjedoci ili stranke (npr. predlagatelj), zbog svog odnosa s tom osobom trebale imati saznanja o njezinu životu, odnosno da, eventualno, pored toga nije bilo nikakvih oficijelnih podataka o njezinu životu itd.

Dob nestale osobe utvrđivat će se, u pravilu, na osnovi izvadaka iz odgovarajućih evidencija (matice rođenih).

O računanju roka iz odredbe članka 55. stavka 1. ZIPP-a v. *infra ad* II.2., a o računanju rokova za pokretanje postupka (čl. 58. ZIPP-a) v. *infra ad* II.4.

1.4. Razlog za proglašenje nestale osobe za umrlu iz članka 55. stavka 1. točke 2. ZIPP-a

Prema odredbi članka 55. stavka 1. toč. 2. ZIPP-a, sud će proglasiti osobu umrlom ako o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti posljednjih pet godina, a okolnosti pod kojima je nestala čine vjerojatnim da više nije živa. Prema navedenoj odredbi, da bi se neka osoba mogla proglasiti nestalom, treba kumulativno utvrditi postojanje dviju pretpostavka: (1) da o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti posljednjih pet godina te (2) da okolnosti pod kojima je nestala čine vjerojatnim da više nije živa.

Činjenica da o životu osobe čije se proglašenje za umrlu predlaže nije bilo nikakvih vijesti posljednjih pet godina utvrđivat će se u pravilu također indicijski – dokazivanjem da bi određene osobe, koje će biti saslušane kao svjedoci ili stranka (npr. predlagatelj), zbog svog odnosa s tom osobom trebale imati saznanja o njezinu životu, da nije bilo nikakvih oficijelnih podataka o njezinu životu itd.

Okolnosti pod kojima je nestala osoba čije se proglašenje za umrlu predlaže, a koje bi činile vjerojatnim da ona više nije živa, mogu biti različite. To može biti okolnost da je otputovala u neku daleku zemlju s nesređenom sigurnosnom situacijom, eventualno u nekom posebnom svojstvu, da je u toj zemlji došlo do oružanih sukoba. To, zatim, može biti okolnost da je u vrijeme za koje o njoj postoje posljednje vijesti imala dosta godina, a da je od tada također proteklo puno godina itd. Neke od tih okolnosti mogu se podudarati i s onima iz članka 55. stavka 1. točke 3. do 5. (v. *infra ad* II.1.5. do II.1.7.). U takvim će slučajevima biti dovoljno da bude ispunjena jedna od tih konkurentno propisanih pretpostavaka.

1.5. Razlog za proglašenje nestale osobe za umrlu iz članka 55. stavka 1. točke 3. ZIPP-a

Prema odredbi članka 55. stavka 1. točke 3. ZIPP-a sud će proglasiti nestalom osobu koja je nestala u brodolomu, padu zrakoplova, prometnoj nesreći, požaru, poplavi, potresu ili u kakvoj drugoj neposrednoj smrtnoj opasnosti, a o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti šest mjeseci od dana prestanka te opasnosti. Prema navedenoj odredbi, da bi se neka osoba mogla proglasiti nestalom, treba kumulativno utvrditi postojanje dviju pretpostavka: (1) da je nestala u brodolomu, padu zrakoplova, prometnoj nesreći, požaru, poplavi, potresu ili u kakvoj drugoj neposrednoj smrtnoj opasnosti te (2) da o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti šest mjeseci od dana prestanka te opasnosti.

Drugi uzroci neposredne smrtno opasnosti, pored onih izrijeком navedenih, u kojima je nestala osoba proglašenje čije se smrti predlaže, mogu npr. biti i plimni valovi, bujice, odroni, udari meteorita, riskantni alpinistički pothvati itd.

Navedene činjenice redovito će se utvrđivati indicijski na razini visoke vjerojatnosti slično kao i pretpostavke iz članka 55. stavka 1. točaka 1. i 2. ZIPP-a. (v. *supra ad* II.1.3. i II.1.4.). Činjenice da je određena osoba bila u određenom prijevoznom sredstvu ili na određenom mjestu prije, za vrijeme ili nakon određenog događaja bit će, uz ostalo, eventualno, izravno ili indicijski, moguće dokazivati i izvodima iz odgovarajućih evidencija prijevoznika, snimcima s nadzornih kamera, npr. u luci, na aerodromu, na brodu, zrakoplovu, različitim videozapisima itd. O dokazivanju činjenice da o životu nestale osobe nije bilo nikakvih vijesti šest mjeseci od dana prestanka opasnosti vrijedit će analogno ono što je rečeno za pribavljanje takvih vijesti za pretpostavke iz članka 55. stavak 1. točaka 1. i 2. ZIPP-a (v. *supra ad* II.1.4. i 5.).

1.6. Pretpostavka za proglašenje nestale osobe za umrlu iz članka 55. stavka 1. točke 4. ZIPP-a

Prema odredbi članka 55. stavka 1. točke 4. ZIPP-a, sud će proglasiti nestalom osobu ako je nestala tijekom rata ili u vezi s ratnim događajima, a o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti tijekom godinu dana od dana prestanka neprijateljstava. Radi proglašenja neke osobe za umrlu prema ovoj odredbi trebalo bi, dakle, kumulativno dokazati (1) da je ta osoba nestala tijekom rata ili u vezi s ratnim događajima, da je zapravo bila na određenom području u vrijeme kad je ono bilo zahvaćeno ratom ili ratnim događajima i (2) da o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti tijekom godinu dana od dana prestanka neprijateljstava, a ni kasnije.

I za utvrđivanje navedenih činjenica vrijedito bi analogno ono što je rečeno u vezi s prethodna tri razloga. Kao dan prestanka neprijateljstava, već prema načinu na koji je do tog prestanka došlo i o okolno-

stima konkretnog slučaja, trebalo bi uzeti ili dan njegova faktičkog ili dan njegova oficijelnog prestanka.

1.7. Razlozi za proglašenje nestale osobe za umrlu iz članka 55. stavka 1. točke 5. ZIPP-a

Prema odredbi članka 55. stavka 1. točke 5. ZIPP-a, sud će proglasiti nestalom osobu (1.1.) ako je nestala tijekom Domovinskog rata ili (1.2.) u vezi s ratnim događanjima, a (2) o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti tijekom godinu dana od 30. lipnja 1996. godine. Da bi se neka osoba mogla proglasiti za umrlu prema ovoj odredbi, trebalo bi, polazeći od toga kako ona doslovno glasi, utvrditi (1.1.) da je nestala tijekom Domovinskog rata ili (1.2.) u vezi s ratnim događanjima te (2) da o njezinu životu nije bilo nikakvih vijesti tijekom godinu dana od 30. lipnja 1996. godine.

Ako bi se odredba o kojoj je riječ doslovno protumačila, tada bi svaka od alternativno navedenih okolnosti, okolnost da je osoba čije se proglašenje nestalom traži nestala „tijekom Domovinskog rata“ i okolnost da je nestala „u vezi s ratnim događanjima“, imala značenje posebnih (alternativnih) pretpostavaka za proglašenje te osobe umrlom. Posljedica takvog tumačenja bila bi, treba uzeti, da bi prva alternativno navedena pretpostavka bila ispunjena ako bi osoba čije se proglašenje nestalom traži nestala za vrijeme trajanja Domovinskog rata – neovisno o tome je li pritom bila na području Republike Hrvatske, odnosno na području Republike Hrvatske koje je bilo zahvaćeno ratnim događanjima u vezi s Domovinskim ratom ili izvan područja Republike Hrvatske, ali na području koje bi bilo zahvaćeno ratnim događanjima u vezi s Domovinskim ratom. Prema tumačenju o kojemu je riječ druga alternativno navedena pretpostavka bila bi ispunjena ako bi osoba čije se proglašenje nestalom traži nestala za vrijeme trajanja Domovinskog rata u vezi s ratnim događanjima – neovisno o tome jesu li to bila ratna događanja (izravno ili posredno) povezana s Domovinskim ratom.⁷

Da bi se izbjegle naznačene moguće interpretacije odredbe članka 55. stavka 1. točke 5. ZIPP-a, tu bi odredbu trebalo, eventualno, protumačiti u smislu da bi se prema njoj proglašenje neke osobe za nestalu moglo tražiti ako je ta osoba nestala tijekom Domovinskog rata u vezi s ratnim događanjima koja su bila povezana s tim ratom na području Republike Hrvatske ili izvan njega. Bila bi riječ o tumačenju prema kojemu je u toj odredbi riječ „i“ uslijed redakcijskog (nomotehničkog) lapsusa zamijenjena riječju „ili“. *De lege ferenda*, da

7 Na zaključak da bi bilo potrebno da je osoba čije se proglašenje nestalom traži nestala za vrijeme trajanja Domovinskog rata upućuje datum od kojega se računa rok u kojemu o životu nestale osobe nije bilo nikakvih vijesti (30. lipnja 1996.) (čl. 55. st. 1. t. 5. ZIPP-a).

bi se otklonile moguća različita tumačenja odredbe članka 55. stavka 1. točke 5. ZIPP-a, trebalo bi odgovarajućom normativnom intervencijom određenije utvrditi njezin sadržaj, a time i značenje.

Kad je riječ o ratnim događanjima u vezi s Domovinskim ratom, treba ponoviti da ne bi bilo nužno da su se dogodila na području Republike Hrvatske – bilo bi važno, treba ponoviti, da su se dogodila u vezi s Domovinskim ratom.

I za utvrđivanje razloga iz odredbe članka 55. stavka 1. točke 5. ZIPP-a vrijedit će na odgovarajući način ono što je rečeno za utvrđivanje činjenica o kojima ovisi ispunjenje prethodno navedenih razloga za proglašenje nestale osobe za umrlu.

2. Računanje rokova iz članka 55. stavka 1. točaka 1. i 2. ZIPP-a

Prema odredbi članka 55. stavka 2. ZIPP-a, rokovi iz stavka 1. točaka 1. i 2. toga članka računaju se od dana kad je prema posljednjim vijestima nestala osoba bila nesumnjivo živa, a ako se taj dan ne može točno utvrditi, ti rokovi počinju teći završetkom mjeseca, odnosno godine za koju je utvrđeno da je osoba bila živa.

Činjenica da je nestala osoba bila živa određenog dana, mjeseca ili godine utvrđivala bi se – ovisno o raspoloživim dokazima – pribavljanjem o tome izravnih informacija ili indicijski (v. *infra ad* II.4. i II.6.).

Za računanje rokova iz stavka 2. članka 55. ZIPP-a – zato što se oni tiču materijalno-pravnih pretpostavaka za donošenje odluke povodom prijedloga za proglašenje nestale osobe za umrlu – mjerodavna su opća pravila domaćeg materijalnog prava o tome.

O rokovima za pokretanje postupka za proglašenje nestale osobe za umrlu (čl. 57. ZIPP-a) v. *infra ad* II.4.

3. Nadležan sud i povjeravanje predmeta javnom bilježniku

3.1. Utvrđivanje nadležnosti suda

Osnove za utvrđivanje stvarne i mjesne nadležnost sudova u postupcima za proglašenje nestale osobe za umrlu (i za dokazivanje smrti)⁸ utvrđene su odredbom članka 56. stavka 1. ZIPP-a.

Prema odredbi članka 56. stavka 1. ZIPP-a za proglašenje nestale osobe za umrlu stvarno su nadležni u prvom stupnju općinski sudovi, a mjesno općinski sud na čijem je području nestala osoba imala posljednje prebivalište, a ako nije imala prebivalište, općinski sud na čijem je području imala posljednje boravište. Za utvrđivanje mjesne nadležnosti relevantno je relevantno posljednje

8 Odredba čl. 56. st. 1. ZIPP-a se u pogledu određivanja mjesne nadležnosti suda za proglašenje nestale osobe umrlom u bitnome podudara s odredbom čl. 3. ZPNOUDS-a.

utvrdivo prebivalište, odnosno posljednje utvrdivo boravište – u vrijeme kad je osoba čije se proglašenje za umrlu (odnosno dokazivanje čije se smrti) predlaže nestala.

Za utvrđivanje međunarodne nadležnosti u izvanparničnom postupku radi proglašenja nestale osobe za umrlu bile bi mjerodavne odredbe članka 47. i 56. ZMPP-a. Prema odredbama članka 47. ZMPP-a, osim ako tim zakonom nije drukčije određeno, u postupcima čiji su predmet osobna stanja fizičkih osoba, uključujući i u postupku za proglašenje nestale osobe umrlom, sud ili drugo tijelo Republike Hrvatske nadležno je, osim prema odredbi članka 57. ZMPP-a,⁹ ako osoba o čijem je osobnom stanju riječ ima u Republici Hrvatskoj uobičajeno boravište ili ako je hrvatski državljanin. Ta je odredba dopunjena odredbom članka 56. ZMPP-a („Izvanparnični postupak“), prema kojoj, ako ZMPP-om nije drukčije određeno, sud Republike Hrvatske nadležan je u izvanparničnom postupku ako osoba prema kojoj je podnesen zahtjev ima prebivalište ili uobičajeno boravište¹⁰ u Republici Hrvatskoj, a ako u postupku sudjeluje samo jedna osoba, sud Republike Hrvatske nadležan je ako ona ima prebivalište ili uobičajeno boravište u Republici Hrvatskoj. Iako se u odredbi članka 47. ZMPP-a govori samo o uobičajenom boravištu kao nadoveznoj okolnosti za utvrđivanje nadležnosti hrvatskog suda u postupku za proglašenje nestale osobe umrlom, treba uzeti da bi ipak za utvrđivanje te nadležnosti bili mjerodavni i prebivalište i boravište – bilo bi dovoljno da postoji jedna od tih okolnosti. Na to upućuje okolnost da je za utvrđivanje mjesne nadležnosti suda u Republici Hrvatskoj primarno određujući kriterij prebivališta.

Ako je nestala osoba posljednje (prebivalište) ili uobičajeno boravište u vrijeme nestanka imala u Republici Hrvatskoj, postojat će međunarodna nadležnost hrvatskih sudova za proglašenje te osobe umrlom, a ako nije imala, hrvatski sudovi za to neće biti nadležni (arg. iz čl. 56. ZMPP-a) i prijedlog za proglašenje te osobe nestalom treba

9 Prema odredbama čl. 57. ZMPP-a („Privremene mjere, mjere osiguranja i ovrha“), sud ili drugo nadležno tijelo Republike Hrvatske nadležno je za donošenje privremenih odnosno zaštitnih mjera ili mjera osiguranja koje se odnose na osobe ili imovinu koja se nalazi u Republici Hrvatskoj (st. 1.), s time da je sud Republike Hrvatske isključivo nadležan za određivanje i provođenje ovrhe koja se odnosi na osobe ili imovinu koja se nalazi u Republici Hrvatskoj (st. 2.).

10 Prema odredbi čl. 4. ZMPP-a, prebivalište u smislu tog zakona je mjesto u kojem se fizička osoba nastanila u namjeri da u njemu trajno živi, dok je prema odredbi čl. 5. ZMPP-a uobičajeno boravište mjesto u kojemu fizička osoba pretežno živi bez obzira na to je li njezin boravak ili nastanjenje u tom mjestu registriran ili dozvoljen, s time da pri utvrđivanju uobičajenog boravišta valja osobito uzeti u obzir okolnosti osobne ili poslovne prirode koje ukazuju na trajne veze osobe s tim mjestom ili njezinu namjeru da takve veze uspostavi.

odbaciti (arg. iz čl. 16. ZPP-a, čl. 2. ZIPP-a).^{11 12} Te bi se činjenice u pravilu utvrđivale na osnovi podataka iz odgovarajućih oficijelnih evidencija. Ako to ne bi bilo moguće, npr. zato što bi takve evidencije bile uništene tijekom ratnih događanja, one bi se utvrđivale na drugi za to prikladan način – redovito na razini pretežne vjerojatnosti.

3.2. Povjeravanje predmeta javnom bilježniku

Sud kojem je prijedlog za proglašenje nestale osobe umrlom podnesen dužan je vođenje postupka povodom toga prijedloga povjeriti javnom bilježniku (čl. 57. st. 2. ZIPP-a).

Iako to nije izriekom predviđeno, sud bi bio dužan tako postupiti tek ako bi, na osnovi prijedloga i dokaza podnesenih uz prijedlog, ocijenio da je nadležan i da su ispunjene druge pozitivne procesne pretpostavke o kojima ovisi dopuštenost vođenja postupka, odnosno da ne postoje negativne procesne pretpostavke koje bi to priječile, jer bi postupak trebalo povjeriti javnom bilježniku samo ako bi za to barem *prima facie* bili ispunjeni navedeni procesni uvjeti. Naime, javni bi bilježnik, ako bi našao da ti uvjeti nisu ispunjeni, predmet trebao vratiti sudu zato što bi pitanje ispunjenosti tih uvjeta trebalo smatrati spornim činjeničnim pitanjem koje javni bilježnik nije ovlašten rješavati (arg. iz čl. 49. st. 4. ZIPP-a).¹³

Način dodjele predmeta u rad javnom bilježniku i visinu nagrade i naknade troškova javnog bilježnika kao povjerenika suda u postupcima proglašenja nestale osobe za umrlu i o dokazivanju smrti propisuje ministar nadležan za poslove pravosuđa posebnim pravilnikom (čl. 52. st. 2. ZIPP-a, v. *infra ad IV.*).

11 U tom je smislu, na osnovi odredaba ZPNOUDS-a, suđeno (ŽS VŽ: Gž-784/2020-2, 22.12.2020.; US IFO) da je sud dužan odbaciti prijedlog radi proglašenja umrlim stranog državljanina čije je posljednje poznato prebivalište odnosno boravište bilo izvan područja Republike Hrvatske, a predlagatelj nije učinio vjerojatnim da je isti umro na području Republike Hrvatske.

12 Treba uzeti da bi i u postupku radi proglašenja nestale osobe umrlom bilo mjesta primjeni odredbe čl. 58. ZMPP (nužna nadležnost), prema kojoj, ako se primjenom odredbe toga zakona ili drugih zakona Republike Hrvatske ili međunarodnih ugovora na snazi u Republici Hrvatskoj ne može odrediti nadležnost u odnosu na tuženika koji ima prebivalište u državi koja nije članica Europske unije, a postupak se ne može voditi u inozemstvu ili je to nerazumno očekivati, sud Republike Hrvatske je nadležan, ako je predmet postupka dovoljno povezan s Republikom Hrvatskom da bi svrsishodno voditi ga u Republici Hrvatskoj.

13 Ako u postupku pred javnim bilježnikom dođe do spora o činjenicama, javni će bilježnik predmet proslijediti prvostupanjskom sudu na čijem je području njegovo sjedište, odnosno vratiti ga sudu koji mu ga je povjerio (čl. 49. st. 4. ZIPP-a), a ako u postupku pred javnim bilježnikom dođe do spora o pravu o kome treba odlučiti, neovisno o tome jesu li sporne bitne činjenice, javni bilježnik će, ako ZIPP-om ili drugim zakonom koji sadrži odredbe o izvanparničnom postupku nije drukčije određeno, predmet proslijediti prvostupanjskom sudu na čijem je području njegovo sjedište, odnosno vratiti ga sudu koji mu ga je povjerio, osim ako se sve stranke i sudionici u postupku usuglase da javni bilježnik sam riješi sporno pravno pitanje na osnovi nespornih činjenica (čl. 49. st. 5. ZIPP-a).

Granice ovlaštenja javnog bilježnika u izvanparničnom postupku čije mu je vođenje povjereno utvrđene su odredbama članka 49. stavaka 4. i 5. ZIPP-a.¹⁴

4. Prijedlog za proglašenje nestale osobe umrlom

4.1. Općenito

Odredbama članka 57. ZIPP-a normiran je krug osoba i tijela koji su legitimirani podnijeti prijedlog za proglašenje nestale osobe za umrlu i time pokrenuti odgovarajući postupak (st. 1. i 2.), sadržaj toga prijedloga (st. 3.) i priloga uz taj prijedlog (st. 4.), način dokazivanja legitimacije za pokretanje postupka (st. 5. do 7.) te naznaka načina utvrđivanja pojmova člana uže i šire obitelji osobe nestale tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima (st. 8.).

Prijedlog svakako treba sadržavati sve ono što treba sadržavati svaki podnesak u parničnom i izvanparničnom postupku (čl. 106. do 109. ZPP-a, čl. 2., 9. i 10. ZIPP-a). I za priloge vrijedi opća pravila o prilogima u tim postupcima (čl. 108. ZPP-a, čl. 2., 9. i 10. ZIPP-a).

2. Fizičke i pravne osobe te tijela koji su u pravilu ovlašteni podnijeti prijedlog za pokretanje postupka za proglašenje nestale osobe za umrlu

Prijedlog za proglašenje nestale osobe umrlom ovlašteni su u pravilu podnijeti svaka osoba koja za to ima pravni interes, državni odvjetnik i Hrvatski zavod za socijalni rad (čl. 57. st. 1. ZIPP-a). Iznimke od toga pravila utvrđene su u odredbi stavka 2. članka 57. ZIPP-a (v. *infra ad* II.4.3.).

Prijedlog za proglašenje nestale osobe za umrlu u pravilu je, najprije, ovlaštena podnijeti svaka osoba, dakle, svaka fizička i pravna osoba, koja učini vjerojatnim da za to ima pravni interes (čl. 57. ZIPP-a). Postojanje pravnog interesa za pokretanje postupka utvrđivalo bi se analogno kao i postojanje pravnog interesa za podnošenje tužbe za utvrđenje (čl. 187. ZPP-a).¹⁵

Iako to nije izriječno normirano, treba uzeti da postojanje pravnog interesa za podnošenje prijedloga treba utvrditi sud kojemu je prijedlog podnesen prije nego što vođenje postupka povjeri javnom bilježniku, i to stoga što je sud, treba uzeti, dužan „vođenje postupka“ za proglašenje nestale osobe za umrlu povjeriti javnom bilježniku tek ako ocijeni da je njegovo vođenje dopušteno – da su za to ispunjene pozitivne, odnosno da ne postoje ne-

gativne procesne pretpostavke (v. *supra ad* 3.2.). Naime, ako javni bilježnik tek tijekom postupka čije mu je vođenje povjereno ocijeni da predlagatelj za to nema pravni interes, predmet treba vratiti sudu zato što se činjenica postojanja pravnog interesa u tom slučaju treba smatrati spornom, dakle činjenicom koju javni bilježnik nije ovlašten utvrđivati i na njoj zasnovati svoju odluku (arg. iz čl. 49. st. 4. i 5. ZIPP-a).¹⁶ Ako sud nađe da podnositelj ipak ima pravni interes za vođenje postupka, predmet treba u pravilu vratiti tom javnom bilježniku radi provedbe postupka. Sud bi predmet, eventualno, mogao povjeriti i drugom javnom bilježniku ako bi ocijenio da to okolnosti slučaja opravdavaju.

Pravni interes za pokretanje postupka mogu npr. imati potencijalni nasljednici, ali i treće osobe ostvarenje čijih će prava ovisiti o proglašenju nestale osobe za umrlu,¹⁷ uključujući i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.¹⁸

Državni odvjetnik i Hrvatski zavod za socijalni rad ne trebaju dokazivati postojanje pravnog interesa za pokretanje postupka za proglašenje nestale osobe za umrlu – oni su *ex lege* ovlašteni pokrenuti takav postupak, što će redovito činiti u javnom interesu, i to neovisno o tome postoje li druge oso-

¹⁶ V. bilj. br. 13.

¹⁷ U praksi je, na temelju u bitnome podudarnih odredaba ZPNOUDS-a, zauzeto pravno stajalište (ŽS VŽ: Gž-1735/2018-2, 7.6.2019; IUS INFO) da je, kada predlagatelj nije državni odvjetnik (prema ZIPP-u i Hrvatski zavod za socijalni rad), aktivno legitimiran predložiti proglašenje određene osobe umrlom onaj predlagatelj koji ima pravni interes da se nestala osoba proglaši umrlom, s time da je sud dužan utvrditi postojanje njegovog pravnog interesa. Relevantni dio obrazloženja tog judikata glasi: „Dakle, u konkretnim procesnim okolnostima kada predlagatelj nije državni odvjetnik, tada je aktivno legitimiran za pokretanje postupka onaj predlagatelj koji ima pravni interes da se nestala osoba proglaši umrlom, a sud je dužan utvrditi postojanje tog pravnog interesa, što prvostupanjski sud nije učinio.// U tom kontekstu, ovaj sud primjećuje da je predlagatelj u prijedlogu tvrdio da je pravni prednik protustranke, a kao dokaz predlagao je pregled rodnog lista uz napomenu: „Original kod predlagatelja, prilaže se na ročištu.“// No, u prvostupanjskom spisu nema podatka da je predlagatelj tu ispravu predočio sudu na održanim ročištima.“

¹⁸ Sudeno je (ŽS VŽ: Gž-834/2022-2, 16.8.2022.; IUS INFO), na temelju odredbe čl. 2. st. 1. ZPNOUDS-a, da je jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ovlaštena sama pokrenuti postupak radi proglašenja nestale osobe umrlom u slučaju kad se radi o njezinim imovinskopravnim interesima – uz obrazloženje: „Naime, to što je člankom 2. stavkom 2. Zakona o proglašenju nestalih osoba umrlih i dokazivanja smrti aktivna legitimacija za pokretanje takvog postupka u slučaju kada se radi o imovinskopravnom interesu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave dana i državnom odvjetništvu ne znači da jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave nema aktivnu legitimaciju i da ne može i sama pokrenuti takav postupak, jer njezina aktivna legitimacija proizlazi iz čl. 2. st. 1. toga zakona koji propisuje da proglašenje nestale osobe umrlom može predložiti svaka osoba koja za to ima pravni interes i državni odvjetnik. U odluci na koju se poziva prvostupanjski sud (...) nije zauzeto stajalište da je za pokretanje takvog postupka u slučaju kada se radi o imovinskopravnom interesu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave isključivo aktivno legitimiran državni odvjetnik, jer to u navedenom postupku nije bilo niti sporno, već je samo citiran zakonski propis prema kojemu državni odvjetnik „može“ pokrenuti takav postupak.“

¹⁴ V. bilj. 13.

¹⁵ O pravnom interesu kao procesnoj pretpostavci općenito i kao pretpostavci za podnošenje tužbe usp. TRIVA, Siniša – DIKA, Mihajlo, Gradansko parnično procesno pravo, sedmo izdanje, 2004., §§ 6., 25., 82/4., a o pravnom interesu kao procesnoj pretpostavci za podnošenje tužbe v. i DIKA, Mihajlo, Gradansko parnično pravo, VI. knjiga, Tužba, 2009., § 4.3.5. i § 30.

be koje će za to imati pravni interes. Tome u prilog govori i odredba stavka 5. članka 57. ZIPP-a prema kojoj, ako postupak nije pokrenuo državni odvjetnik ili¹⁹ Hrvatski zavod za socijalni rad, „predlagatelj iz stavka 1. ovoga članka“ treba učiniti vjerojatnim pravni interes za podnošenje prijedloga, odredba iz koje, *a contrario*, treba zaključiti da državni odvjetnik i Hrvatski zavod za socijalni rad nisu dužni učiniti vjerojatnim pravni interes za pokretanje postupka. Oni se, štoviše, mogu uključiti u postupak koji pokrene osoba koja će za to imati pravni interes, kao što se i osobe koje za to imaju pravni interes mogu uključiti u postupak koji pokrenu državno odvjetništvo ili Hrvatski zavod za socijalni rad. U postupak koji pokrene osoba koja za to ima pravni interes mogu se naknadno uključiti i druge osobe koje za to imaju pravni interes, npr. drugi sunasljednici (Arg. iz čl. 5. ZIPP-a).

4.3. Iznimka od pravila

Prema odredbi stavka 2. članka 57. ZIPP-a, iznimno od odredbe stavka 1. toga članka (v. *supra* ad II.4.2.), prijedlog za proglašenje umrlom osobe koja je „nestala tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima“ može podnijeti član njezine uže obitelji, a ako nema člana uže obitelji, prijedlog može podnijeti član šire obitelji,²⁰ a ako nema člana uže ni člana šire obitelji, prijedlog može podnijeti osoba iz stavka 1. toga članka, dakle svaka osoba koja za to ima pravni interes.

Način na koji je redigirana navedena odredba stavka 2. članka 57. ZIPP-a nameće čitav niz dilema o tome kako bi ju trebalo protumačiti.

Prvo, postavlja se pitanje treba li iz te odredbe izvesti stajalište da prijedlog za proglašenje umr-

lom osobe koja je nestala tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima (v. *supra* ad II.1.7.) smiju podnijeti samo članovi uže obitelji ako ih ima, a tek ako ih nema, članovi šire obitelji, odnosno ako nema ni članova šire obitelji, druge osobe koje za to imaju pravni interes.²¹ Ako bi se pozitivno odgovorilo na postavljeno pitanje, tada bi okolnost da postoje članovi uže obitelji delegitimiralo članove šire obitelji da pokrenu postupak, odnosno da bi okolnost da postoje članovi šire obitelji delegitimiralo treće osobe koje za to imaju pravni interes da pokrenu postupak – neovisno o tome zbog čega osobe koje su prioritarno ovlaštene na pokretanje postupka to ne čine. U prilog takvog tumačenja govore bi posebno odredba članka 57. stavka 7. ZIPP-a, prema kojoj, ako je postupak pokrenuo član šire obitelji iz stavka 2. toga članka, treba priložiti i odgovarajuću ispravu ili predložiti drugi dokaz kojim dokazuje da nestala osoba nema člana uže obitelji, a ako je postupak pokrenula osoba iz stavka 2. toga članka koja nije član uže niti šire obitelji nestale osobe, treba priložiti i odgovarajuću ispravu ili predložiti drugi dokaz kojim dokazuje da nestala osoba nema člana uže ni člana šire obitelji. Posljedica takvog tumačenja mogla bi ozbiljno ugroziti pravo podredno ovlaštenih osoba na pokretanje postupka da ga pokrenu u slučajevima u kojima bi o njegovoj provedbi ovisilo ostvarivanje nekih njihovih prava, npr. prava na nasljedstvo na osnovi oporuke itd. Zbog toga je moguće dovesti u pitanje i ustavnost odredbe o kojoj je riječ.²² Zato treba, makar *praeter legem*, zauzeti stajalište da su podredno legitimirane osobe ovlaštene pokrenuti postupak ako osobe koje su prioritarno na to ovlaštene to ne učine, a osobito ako prioritarno ovlaštene osobe izjave da neće pokrenuti postupak ili da njegovo pokretanje prepuštaju podredno ovlaštenim osobama itd.

Drugo, postavlja se pitanje mogu li osobe koje su podredno legitimirane pokrenuti postupak pristupiti postupku koji su pokrenule prioritarno ovlaštene osobe i kakav je njihov status – imaju li one pravni položaj prave stranke ili tek „umješača“ itd. Na ovo pitanje treba odgovoriti u smislu da bi podredno legitimirane osobe imale status „prave“ stranke – one se u postupak ne bi uključivale na strani stranke koja ga je pokrenula, već

19 Zapravo bi u odredbi čl. 57. st. 5. u dijelu rečenice koji glasi: „Ako postupak nije pokrenuo državni odvjetnik, Hrvatski zavod za socijalni rad,“ između riječi „državni odvjetnik,“ i riječi „Hrvatski zavod za socijalni rad“ trebala umjesto zareza stajati riječ „i“ ili riječ „ili“.

20 Prema odredbama čl. 17. Zakona o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji (NN 121/17, 98/19, 84/21, 156/23; ZHBDR): - članovima obitelji, u smislu toga Zakona, smatraju se bračni drug i djeca te izvanbračni drug koji je s hrvatskim braniteljem iz Domovinskog rata do njegove smrti, zatočenja ili nestanka živio u zajedničkom kućanstvu najmanje tri godine ili kraće ako je u izvanbračnoj zajednici rođeno zajedničko dijete (članovi uže obitelji) i roditelji (članovi šire obitelji) (st. 1.); - pojam djeteta, u smislu ZHBDR-a obuhvaća dijete rođeno u braku, dijete rođeno izvan braka, posvojenika i pastorka (st. 3.); - pastorka, u smislu ZHBDR-a, je osoba koja nema živog jednog od roditelja ili su roditelju oduzeta roditeljska prava pravomoćnom presudom nadležnog suda, a hrvatski branitelj iz Domovinskog rata uzdržavao ga je najmanje godinu dana prije smrtnog stradavanja, zatočenja ili nestanka (st. 4.); - pojam roditelja, u smislu ZHBDR-a, obuhvaća biološkog roditelja, posvojitelja, očuha i maćehu (st. 5.); - oćuh ili maćeha hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata ostvaruju prava propisana ZHBDR-a za roditelje: a) ako nema živog oca ili majke hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata ili im je oduzeta roditeljska skrb i b) ako su hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata uzdržavali ili je hrvatski branitelj iz Domovinskog rata njih uzdržavao najmanje pet godina prije smrtnog stradavanja, zatočenja ili nestanka (st. 6.).

21 Opravdanje za navedeni restriktivni pristup u legitimiranju osoba ovlaštenih za pokretanje postupka u situaciji o kojoj je riječ moglo bi se eventualno pronaći u pravima koja bi te osobe mogle prema ZHBDR-a ostvarivati prema državnim tijelima i drugim institucijama ako bi se utvrdila smrt nestale osobe. Međutim, to nisu jedina prava pravnih subjekata čije ostvarenje može ovisiti o proglašenju neke osobe za umrlu.

22 Naime, moglo bi se postaviti pitanje je li odredba o kojoj je riječ u protivnosti s odredbom čl. 29. st. 1. Ustava Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), prema kojoj svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama.

radi ostvarenja svog posebnog prava na njegovo pokretanje, pretvarajući svojim uključivanjem konkretni postupak iz možebitno jednostranačkog u višestranački. Povezano s ovim pitanjem, postavlja se i pitanje mogu li se osobe koje su prioritetno legitimirane na pokretanje postupka uključiti u postupak koji je pokrenula podredno legitimirana osoba te kakva su njezina ovlaštenja, uz ostalo, je li ovlaštena i kako utjecati na provedbu postupka, zapravo treba li ju tretirati kao jednu od stranaka ili kao stranku koja je ovlaštena odlučujuće utjecati na njegov tijek, pa i svojom dispozicijom dovesti i do njegove obustave, iako ga sama nije pokrenula. Na to pitanje treba odgovoriti zauzimanjem stajališta da je osoba koja je ovlaštena prioritetno pokrenuti postupak ovlaštena uključiti se u njega s onim pravima koja bi imala da ga je sama pokrenula, s time da ne bi bila ovlaštena dvojnom dispozicijom dovesti do obustave postupka ako su osobe ili tijela koje su pokrenule postupak bile na to ovlaštene i ako takvo svoje ovlaštenje nisu izgubile njezinim uključivanjem.

Treće, postavlja se pitanje utječe li okolnost da postoji član uže, odnosno šire obitelji i na ovlaštenje državnog odvjetnika i Hrvatskog zavoda za socijalni rad na pokretanje postupka, zapravo pitanje jesu li pojmom „osoba iz stavka 1.“ članka 57. ZIPP-a obuhvaćeni i državni odvjetnik te Hrvatski zavod za socijalni rad. Budući da se državni odvjetnik (državno odvjetništvo) ne može smatrati osobom, ali i da Hrvatski zavod za socijalni rad u postupku nastupa kao osoba s ovlastima koje su izjednačene s ovlastima državnog odvjetništva, uzimajući u obzir okolnost da oni u postupku nastupaju u javnom interesu, treba zauzeti stajalište da se odredba stavka 2. članka 57. ZIPP-a ne odnosi na njih. Stoga bi državni odvjetnik i Hrvatski zavod za socijalni rad bili ovlašteni pokrenuti postupak neovisno o tome što postoje članovi uže ili šire obitelji nestale osobe, koji bi se mogli uključiti u postupak koji bi pokrenuli državni odvjetnik ili Hrvatski zavod za socijalni rad s ovlaštenjima prave stranke.

Ako bi bilo više članova uže, odnosno više članova šire obitelji nestalog branitelja, oni bi kao članovi svoje grupe, svaki pojedinačno, imali ista prava pokrenuti postupak radi njegova proglašenja umrlim. To znači da bi svaki od njih posebno ili svi ili samo neki od njih zajedno bili ovlašteni pokrenuti postupak kad bi za to bile ispunjene zakonom propisane pretpostavke.

De lege ferenda trebalo bi odgovarajućom izmjenom ZIPP-a otkloniti naznačene interpretativne dileme. Posebno bi pritom trebalo određeno odgovoriti na pitanje sprečava li okolnost da postoje osobe koje pripadaju prioritarnijoj kategoriji ovlaštenika za pokretanje postupka te samim svojim

postojanjem delegitimiraju pripadnike drugih kategorija ovlaštenika za pokretanje postupka unatoč tome što za to imaju pravni interes.

4.4. Sadržaj prijedloga

4.4.1. Opća pravila

Prijedlog treba sadržavati: 1. podatke o imenu i prezimenu, odnosno nazivu predlagatelja, njegovoj adresi i osobnom identifikacijskom broju; 2. podatke o imenu i prezimenu te datumu rođenja nestale osobe čije se proglašenje umrlom predlaže, o njezinu posljednjem prebivalištu, odnosno boravištu te o njezinu osobnom identifikacijskom broju ako ga je imala; 3. činjenice na kojima se zasniva prijedlog i dokaze kojima se utvrđuju te činjenice (čl. 57. st. 3. ZIPP-a).

Ako predlagatelj nema osobni identifikacijski broj, npr. stoga što je državljanin države u kojoj takvi brojevi ne postoje, bilo bi dovoljno navesti drugi odgovarajući broj ili podatke na temelju kojih bi se mogao utvrditi njegov identitet.

U prijedlozima koje bi podnijeli državni odvjetnik i Hrvatski zavod za socijalni rad trebalo bi navesti samo podatke kojima bi se odredio njihov službeni identitet.

Uz prijedlog treba priložiti izvadak iz matice rođenih ili drugu odgovarajuću ispravu za osobu čije se proglašenje umrlom predlaže (čl. 57. st. 4. ZIPP-a), zapravo isprave na osnovi kojih bi se mogao određeno utvrditi njezin identitet.

Ako postupak nije pokrenuo državni odvjetnik ili Hrvatski zavod za socijalni rad, predlagatelj iz stavka 1. članka 57. ZIPP-a treba učiniti vjerojatnim pravni interes za podnošenje prijedloga. To znači da treba navesti činjenice kojima će supstancirati svoj pravni interes za pokretanje postupka i predložiti dokaze na temelju kojih bi se moglo na razini vjerojatnosti utvrditi postojanje tih činjenica. Pritom bi se postojanje pravnog interesa u pravilu presumiralo ako bi prijedlog podnijeli članovi uže ili šire obitelji – na to bi upućivala okolnost bliskog srodstva i s njome povezan pravni odnos tih osoba s nestalom osobom.

4.4.2. Sadržaj prijedloga za proglašenje umrlom osobe koja je nestala tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima i prilozi uz taj prijedlog

Glede sadržaja prijedloga za proglašenje umrlom osobe koja je nestala tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima u osnovi bi vrijedilo ono što je propisano za taj prijedlog kad se on podnosi neovisno o tim situacijama (v. *supra* ad II.4.4.1.). Ipak, specifičnosti bi se ticale iznošenje tvrdnji o postojanju određene obiteljske veze s nestalom osobom, odnosno o nepostojanju osoba

koje su s tom osobom u takvoj vezi te u predlaganju (prilaganju) odgovarajućih dokaza.

Prema odredbi stavka 6. članka 57. ZIPP-a, ako je postupak pokrenuo član uže ili šire obitelji osobe koja je nestala tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima (st. 2. čl. 57. ZIPP-a), prijedlogu treba priložiti i odgovarajuću ispravu ili predložiti drugi dokaz kojim dokazuje da je član obitelji nestale osobe.

Ako postupak pokrene član šire obitelji iz stavka 2. članka 57. ZIPP-a, treba u prijedlogu navesti da umrla osoba nije imala članove uže obitelji te priložiti i odgovarajuću ispravu ili predložiti drugi dokaz kojim će dokazati da nestala osoba nije imala člana uže obitelji, a ako postupak pokrene osoba iz stavka 2. toga članka koja nije član uže niti šire obitelji nestale osobe, treba to ustvrditi te priložiti i odgovarajuću ispravu ili predložiti drugi dokaz kojim će dokazati da nestala osoba nema člana ne samo uže nego ni člana šire obitelji (čl. 57. st. 7. ZIPP-a). Od članova šire obitelji, odnosno od osoba koje nisu članovi obitelji traži se, prema navedenim odredbama, da zapravo dokazuju postojanje tzv. negativnih činjenica. O dvojbenoj ustavnosti navedenih rješenja i o tome kako bi navedene odredbe trebalo protumačiti v. i *supra ad* II.4.3.

Status člana uže i šire obitelji iz članka 57. stavka 2. ZIPP-a utvrđuje se u skladu sa zakonom kojim se uređuju prava hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji te posebnim zakonom s njima izjednačenih osoba.

Državni odvjetnik i Hrvatski zavod za socijalni rad ne trebaju dokazivati postojanje pravnog interesa za pokretanje postupka.

5. Rokovi za pokretanje postupka

Posebne vremenske pretpostavke dopuštenosti podnošenja prijedloga za proglašenje nestale osobe za umrlu prije nego što su ispunjene materijalnopravne pretpostavke za donošenje meritorne odluke o tome utvrđene su odredbama članka 58. ZIPP-a. Prema odredbi članka 58. stavka 1. ZIPP-a, prijedlog za proglašenje nestale osobe umrlom može se podnijeti i postupak pokrenuti šest mjeseci prije isteka rokova iz članka 55. stavka 1. točaka 1. i 2. ZIPP-a, odnosno odmah nakon prestanka opasnosti ili rata iz članka 55. stavka 1. točaka 3., 4. i 5. ZIPP-a (v. *supra ad* II.1.). U tim slučajevima odluka o proglašenju nestale osobe umrlom ne može se donijeti dok ne proteknu rokovi propisani u članku 55. stavku 1. ZIPP-a, dakle dok ne budu ispunjene materijalnopravne pretpostavke za donošenje te odluke.

Navedenim je odredbama članka 58. ZIPP-a zapravo utvrđen specifičan status nekih prijedloga podnesenih prije ispunjenja materijalnopravnih

pretpostavaka za proglašenje nestale osobe za umrlu te mogućnost ograničenog vođenja postupka povodom takvih prijedloga. Te je prijedloge dopušteno podnijeti i prije nego što bi bile ispunjene materijalnopravne pretpostavke za proglašenje nestale osobe za umrlu. Ipak, prijedlozi koji bi bili podneseni prije početka tjeka šestomjesečnog roka, prije isteka rokova iz članka 55. stavka 1. točka 1. i 2. ZIPP-a, odnosno prije prestanka okolnosti navedenih u odredbama članka 55. stavka 1. točka 3. do 5. ZIPP-a, bili bi preuranjeni i trebalo bi ih odbaciti kao nedopuštene (arg. iz čl. 59. st. 4. ZIPP-a, v. i *infra ad* II.6.).

O materijalnopravnim pretpostavkama za pokretanje postupka za proglašenje nestale osobe za umrlu v. *supra ad* II.1.

Prijedlozi koji su podneseni prije isteka materijalnopravnih rokova iz članka 55. stavka 1. ZIPP-a, ali unutar rokova iz članka 58. stavka 1. ZIPP-a, nisu nedopušteni niti se povodom njih može donijeti odluka kojom će biti odbijeni kao „preuranjeni“ – dok ti rokovi ne isteknu, treba odgoditi donošenje meritorne odluke, „pričekati“ s njezinim donošenjem.

Mogućnost podnošenja prijedloga za proglašenje nestale osobe za umrlu prije nego što su protekli rokovi čiji je istek materijalnopravna pretpostavka za prihvaćanje zahtjeva iz prijedloga predviđena je, treba uzeti, zato da bi se ubrzalo utvrđivanje smrti nestale osobe i s time povezano ostvarivanje prava koje ovisi o tom utvrđenju.

Povodom prijedloga koji bi bio podnesen u skladu s odredbom stavka 1. članka 58. ZIPP-a sud bi trebao postupiti kao da je pravovremeno podnesen i predmet povjeriti na rješavanje javnom bilježniku, koji bi mogao tijekom postupka provesti sve radnje, osim što ne bi bio ovlašten donijeti odluku kojom bi neku osobu proglasio za umrlu prije nego što bi protekli rokovi propisani u članku 55. ZIPP-a (arg. iz čl. 58. st. 2. ZIPP-a), dakle prije nego što bi bile ispunjene materijalnopravne pretpostavke za prihvaćanje prijedloga, zapravo zahtjeva sadržanog u prijedlogu.

Rokovi iz članka 58. ZIPP-a su procesnopravni i za njihovo su računanje mjerodavne odredbe članka 111. do 113. ZPP-a (arg. iz čl. 2. ZIPP-a).

6. Prethodni postupak

6.1. Uvod

Odredbama članka 59. ZIPP-a nastojalo se urediti tzv. prethodni postupak tijekom kojega sud i javni bilježnik trebaju ispitati jesu li ispunjene (procesne) pretpostavke za provedbu postupka radi donošenja meritornog rješenja o zahtjevu istaknutom u prijedlogu kojim je postupak pokrenut. Tijekom prethodnog postupka treba i postavljanjem zastupnika osobi čije se proglašenje za umrlu predlaže

osigurati zaštitu njezinih prava u tom postupku.

Način na koji je uređen prethodni postupak izazvat će u praksi niz problema, osobito kad se postavi pitanje razgraničenja nadležnosti između suda i javnog bilježnika u njegovoj provedbi.

6.2. Provjera jesu li ispunjene pretpostavke za provedbu postupka

Prema odredbi stavka 1. članka 59. ZIPP-a, nakon što primi prijedlog, sud ili javni bilježnik provjerava jesu li ispunjene pretpostavke za pokretanje postupka. Navedena odredba otvara pitanje o razgraničenju nadležnosti suda i javnog bilježnika u provedbi incidentalnog postupka radi provjere jesu li ispunjene pretpostavke za pokretanje postupka. Postavlja se, naime, pitanje koje je sve radnje radi provjere jesu li ispunjene pretpostavke za pokretanje postupka dužan poduzeti sud, a koje je ovlašten poduzeti javni bilježnik kome će sud povjeriti provedbu postupka.

Treba uzeti da bi sud na temelju dobivenog prijedloga kojim je postupak pokrenut i priloga uz taj prijedlog trebao preliminarno ocijeniti jesu li ispunjene pretpostavke za pokretanje postupka, zapravo postoje li pozitivne procesne pretpostavke za provedbu postupka, odnosno ne postoje li negativne procesne pretpostavke zbog kojih se on ne može provesti. Tako bi sud, najprije, trebao ocijeniti je li nadležan za provedbu postupka (v. *supra ad* II.3.1.), jer bi samo u tom slučaju bio ovlašten vođenje predmeta povjeriti javnom bilježniku sa svoga područja (arg. iz čl. 56. ZIPP-a, v. *supra ad* II.3.2.). Sud bi, zatim, trebao provjeriti jesu li, prema navodima iz prijedloga i priloženih isprava ili na drugi način prikupljenih podataka (arg. iz st. 3. čl. 59. ZIPP-a, v. *infra ad* II.6.4.), ispunjene pretpostavke o kojima ovisi dopuštenost provedbe postupka – osobito jesu li ispunjeni rokovi u kojima je dopušteno podnošenje prijedloga prije nego što budu ispunjene materijalnopravne pretpostavke za donošenje meritorne odluke (v. *supra ad* II.5.) itd. Postojanje tih pretpostavaka sud treba provjeriti i zato da bi mogao osobi čije se proglašenje za umrlu predlaže postaviti privremenog zastupnika ili inicirati postupak pred Hrvatskim zavodom za socijalni rad da joj postavi posebnog skrbnika (arg. iz čl. 59. st. 3. ZIPP-a, v. *infra ad* II.6.4.).

Tek ako nade da su ispunjene pretpostavke za pokretanje postupka te nakon što osobi čije se proglašenje za umrlu predlaže postavi privremenog zastupnika ili ishodi da joj bude postavljen poseban skrbnik u smislu odredbe stavka 3. članka 59. ZIPP-a (v. *infra ad* II.6.4.), sud vođenje postupka treba povjeriti javnom bilježniku (v. čl. 56. st. 2. ZIPP-a, v. *supra ad* II.3.2.).

Javni bilježnik kome je vođenje postupka povjerenom u načelu treba smatrati da su ispunjene procesne

pretpostavke za provedbu postupka čije mu je vođenje sud povjerio. Ipak, ako tijekom postupka ocijeni da nisu ispunjene te pretpostavke, treba poduzeti odgovarajuće radnje. Tako, ako nade da ne postoji nadležnost hrvatskih sudova za provedbu postupka, predmet treba vratiti sudu radi donošenja odluke o tome. Analogno treba postupiti i ako se postavi pitanje stvarne ili mjesne nadležnosti suda kojem je prijedlog podnesen i time nadležnosti javnog bilježnika, osobito ako ne dode do ustaljivanja nadležnosti tijekom postupka (čl. 15. do 22. ZPP-a, čl. 2. ZIPP-a). U ostalim slučajevima u kojima utvrdi da nisu ispunjene pozitivne, odnosno da postoje negativne procesne pretpostavke za provedbu postupka, javni je bilježnik ovlašten donijeti odluku o odbacivanju prijedloga (arg. iz čl. 59. st. 4. ZIPP-a).

6.3. Prikupljanje podataka povodom prijedloga za proglašenje umrlom osobe koja je nestala tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima

Prema odredbi stavka 2. članka 59. ZIPP-a, ako je podnesen prijedlog za proglašenje umrlom osobe koja je „nestala tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima“, sud ili javni bilježnik će od ministarstva nadležnog za hrvatske branitelje iz Domovinskog rata pribaviti potvrdu iz Evidencije osoba nestalih u Domovinskom ratu. Riječ je o evidencijama koje se vode u skladu s odredbama članka 149. do 151. Zakona o hrvatskim braniteljima Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji (NN 121/17, 98/19, 84/21, 156/23) i Pravilnika o Evidenciji hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata (NN 127/21).

U dopisu koji sud ili javni bilježnik upute ministarstvu nadležnom za hrvatske branitelje iz Domovinskog rata treba navesti osnovne podatke o osobi čije se proglašenje za umrlu traži, a osnovi kojih se u odgovarajućim evidencijama može provjeriti vodi li se ona u njima i u kojem svojstvu.

6.4. Postavljanje privremenog zastupnika, odnosno posebnog skrbnika

Ako sud na osnovi podataka u prijedlogu i priloženih isprava te na drugi način prikupljenih podataka ocijeni da je vjerojatno da su pretpostavke za pokretanje postupka ispunjene, postaviti će nestaloj osobi privremenog zastupnika i o tome obavijestiti Hrvatski zavod za socijalni rad ili će pozvati Hrvatski zavod za socijalni rad da toj osobi²³ u odre-

²³ Iz odredbe st. 3. čl. 59. ZIPP-a, prema kojoj će sud, ako „na osnovi podataka u prijedlogu i priloženih isprava te na drugi način prikupljenih podataka ocijeni da je vjerojatno da su pretpostavke ispunjene, postaviti nestaloj osobi privremenog zastupnika i o tome obavijestiti Hrvatski zavod za socijalni rad ili će pozvati Hrvatski zavod za socijalni rad da mu u određenom roku imenuje posebnog skrbnika“, u skladu s odredbama posebnog

denom roku imenuje posebnog skrbnika, u skladu s odredbama posebnog propisa kojim se uređuju obiteljskopравни odnosi, za zastupanje u postupku (čl. 59. st. 1. i 3. ZIPP-a).

Sud privremenog zastupnika treba imenovati u skladu s odredbama članaka 84. do 88. ZPP-a i čl. 2. ZIPP-a. Troškove privremenog zastupnika u tom slučaju predujmljuje i snosi predlagatelj (arg. iz čl. 67. ZIPP-a, v. *infra ad IV.*).

Hrvatski zavod za socijalni rad posebnog skrbnika imenuje u skladu s odredbama članaka 241. do 246. ObZ-a.²⁴

Treba očekivati da će u praksi sudovi redovito pozivati Hrvatski zavod za socijalni rad da osobi za koju se tvrdi da je nestala u određenom roku imenuje posebnog skrbnika i istodobno ga obavijestiti kojem je javnom bilježniku povjerio predmet. Dok ne dobije rješenje o imenovanju posebnog skrbnika, javni bilježnik u pravilu ne smije poduzimati radnje u postupku, osim što eventualno može objaviti oglas o pokretanju postupka za proglašenje nestale osobe za umrlu (v. *infra ad II.7.*).

7. Oglas

U postupku za proglašenje nestale osobe za umrlu treba objaviti oglas o pokretanju tog postupka. Način objavljivanja toga oglasa, njegov sadržaj, mediji u kojima ga treba objaviti te uplata predujma za pokriće troškova njegove objave uređeni su odredbama članka 60. ZIPP-a.

Sud ili javni bilježnik objavit će oglas ako ocijene da su ispunjene pretpostavke za pokretanje postupka (čl. 60. st. 1. ZIPP-a). O pretpostavkama o ispunjenju kojih ovisi dopuštenost provedbe postupka v. *supra ad II.6.*

Sud će objaviti oglas ako vođenje postupka nije povjerio javnom bilježniku ili ako mu ga je javni bilježnik kojemu ga je povjerio vratio, npr. zato što su tijekom postupka pred javnim bilježnikom postale sporne činjenice o kojima ovisi odluka povodom prijedloga za proglašenje nestale osobe umrlom (arg. iz čl. 49. st. 4. i 5. ZIPP-a, v. *supra ad II.3.2.*). Budući da će sud u pravilu povjeriti javnom bilježniku vođenje postupka samo ako ocijeni da su ispunjene pretpostavke za njegovu provedbu, oglas će u pravilu objaviti javni bilježnik.

U oglasu treba naznačiti da je postupak za proglašenje nestale osobe umrlom pokrenut, navesti bit-

ne okolnosti slučaja, pozvati nestalu osobu da se javi sudu ili javnom bilježniku, a sve druge osobe koje nešto znaju o njezinu životu da ih o tome bez odgode obavijeste te naznačiti da će sud ili javni bilježnik po isteku roka od tri mjeseca od objavljivanja oglasa odlučiti o prijedlogu (čl. 60. st. 1. ZIPP-a). U oglasu svakako treba, uz ostalo, naznačiti tko objavljuje oglas i broj predmeta.

Rok od tri mjeseca koji treba biti naveden u oglasu je dilatorno-suspenzivnog karaktera – prije njegova isteka sud, odnosno javni bilježnik (u pravilu) ne može započeti s provedbom daljnjih radnji u postupku (arg. iz čl. 61. st. 1. ZIPP-a, v. *infra ad II.8.*).

Oglas se objavljuje u »Narodnim novinama« i na e-oglasnoj ploči sudova (čl. 60. st. 2. ZIPP-a).

Prije objavljivanja oglasa sud ili javni bilježnik pozvat će predlagatelja da u određenom roku uplati potreban predujam, a ako predlagatelj u tom roku ne uplati predujam, smatrat će se da je prijedlog povučen (čl. 60. st. 3. ZIPP-a). O tome da je prijedlog povučen treba donijeti posebno rješenje kojim će se utvrditi nastupanje te pravne posljedice.

Troškove objavljivanja oglasa snosi definitivno predlagatelj (arg. iz čl. 67. ZIPP-a, v. *infra ad IV.*).

8. Ročište za izvođenje dokaza i donošenje odluke

8.1. Uvod

Postupak koji se provodi nakon što je oglas o pokretanju postupka za proglašenje nestale osobe za umrlu objavljen uređen je odredbama članka 61. ZIPP-a, kojima su utvrđene i pretpostavke za donošenje odluka povodom prijedloga.

8.2. Nastavak postupka nakon objavljivanja oglasa

Sud ili javni bilježnik ovlašteni su nastaviti postupak tek nakon isteka roka od tri mjeseca od objavljivanja oglasa (čl. 61. st. 1. ZIPP-a).

Sud ili javni bilježnik će u nastavljenom postupku, ako se nestala osoba javi ili se na drugi način sazna da je živa, donijeti rješenje kojim će obustaviti postupak. Pritom okolnost da je nestala osoba živa treba utvrditi na razini izvjesnosti.

Ako se nestala osoba ne javi ili se na drugi način ne sazna da je živa, sud ili javni bilježnik zakazat će ročište na koje će pozvati predlagatelja i privremenog zastupnika, odnosno posebnog skrbnika nestale osobe te na tom ročištu ili eventualno na nekom naknadnom ročištu izvesti potrebne dokaze (čl. 61. st. 1. ZIPP-a).

8.3. Donošenje odluke

Na temelju rezultata provedenog postupka, redovito na temelju provedenih dokaza, sud ili javni

propisa kojim se uređuju obiteljskopравни odnosi, za zastupanje u postupku, bilo bi moguće zaključiti da bi sud - uz ispunjenje navedenih pretpostavaka – bio ovlašten pozvati Hrvatski zavod za socijalni rad da njemu, sudu, postavi posebnog skrbnika. Očito je riječ o redakcijskom lapsusu i da bi u navedenoj odredbi umjesto riječi „mu“ trebala stajali riječ „joj“, jer Hrvatski zavod za socijalni rad treba posebnog skrbnika postaviti osobi čije je proglašenje za umrlu predloženo.

24 OBZ: Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23.

bilježnik će donijeti meritornu odluku o zahtjevu da se nestala osoba proglasi za umrlu. Rješenje kojim će proglasiti da je nestala osoba umrla sud ili javni bilježnik će donijeti ako utvrde da je ispunjena neka od materijalnopравnih pretpostavaka iz članka 55. ZIPP-a (v. *supra ad* II.2.) te da rezultati postupka pouzdano upućuju na to da ta osoba nije živa (arg. iz čl. 61. st. 2. ZIPP-a). Izreka tog rješenja trebala sadržavati dispoziciju da se nestala osoba proglašava umrlom. U njoj treba naznačiti i dan (mjesec i godina) te po mogućnosti i sat za koji se smatra da odgovara vremenu njezine smrti (čl. 61. st. 3. ZIPP-a), zapravo izričito odrediti vjerojatni dan smrti ili izričito odrediti dan koji nestala osoba nije preživjela.^{25 26}

Sud ili javni bilježnik nisu vezani zahtjevom predlagatelja u pogledu naznake dana (i sata) smrti

25 Izreka takvog rješenja mogla bi npr. glasiti: „X.Y., rođen, OIB, s posljednjim poznatim bivalištem (odnosno boravištem) u, proglašava se za umrlim (umrlom), a kao vrijeme njegove (njezine) smrti smatra se (navesti dan, mjesec i godinu) u .. sati (navesti sat za koji se smatra da odgovara vremenu smrti osobe koja je proglašena za umrlu).

26 U tom je smislu, na osnovi odgovarajućih odredaba čl. 1. st. 2. t. 2. i čl. 7. st. 1. i st. 2. ZPNSUDS-a, zauzeto stajalište (ŽS Št: GŽ-907/2021-2, 6.10.2021.; IUS INFO) da u rješenju o proglašenju nestale osobe umrlom sud mora izričito odrediti vjerojatni dan smrti, odnosno da se mora izričito odrediti dan koji nestala osoba nije preživjela. Relevantni dio obrazloženja navedene odluke glasi: “10. Odredbom članka 7. stavak 2. ZOPNU, na koju se pozvao prvostupanjski sud, propisano je da ako se dan smrti ne može utvrditi prema članku 7. stavak 1., da se smatra da je smrt nastupila prvog dana po isteku rokova iz članka 1. tog Zakona.// 11. Slijedom navedenog, u pravu je žalitelj kada u žalbi ističe da je pobijano rješenje doneseno uz bitnu povredu odredaba postupka iz članka 354. stavak 1. točka 11. ZPP, budući da isto ne sadrži razloge o vjerojatnom danu smrti, odnosno danu koji nestala osoba nije preživjela, a utvrđeni dan smrti 1. lipnja 2014. godine, očito nije dan koji je utvrđen nakon isteka roka od pet godina iz članka 1. stavak 1. točka 2. ZOPNU (koji se računa počev od dana kada je po posljednjim vijestima nestala osoba bila živa, odnosno od početka mjeseca, odnosno godine u kojoj je nestala osoba po posljednjim vijestima bila živa) - koji propisuje odredba članka 7. stavak 2. ZOPNU, na koju se pozvao prvostupanjski sud, slijedom čega se pobijano rješenje ne može ispitati.// 12. U tom pravcu treba reći da su osnovani i žalbeni prigovori žalitelja glede izostalih razloga o sadržaja izvješća MUP-a (list 32-35 spisa), na koje se prvostupanjski sud glede odlučnih činjenica samo uopćeno pozvao, navodeći radnje koje su poduzete od strane MUP-a, ovo pogotovo kada iz istog proizlazi da je nestanak prijavljen dana 4. svibnja 2014. godine, da je predložnik uočen u kretanju 7. svibnja 2014. godine oko 07,32 sata ulicom J. M. na snimci nadzornih kamera objekta S. r. c., a što bi proizlazilo i iz iskaza predlagatelja, dok bi prema zaključku suda, predložnik prema posljednjim vijestima bio živ dana 3. svibnja 2014. godine.// 13. Nadalje, iz iskaza supruge predložnika proizlazilo bi da na kavi, zajedno sa predložnikom kod M. Š. - o čemu je iskazivao M. Š. (koji se nije mogao sjetiti godine), nije bila neposredno prije nestanka, već dosta prije, u razdoblju prije nego što se predložnik počeo liječiti u bolnici, a liječenje da je počelo u sedmom mjesecu 2012. godine.// 14. Konačno, izostali su i razlozi o okolnostima nestanka predložnika, vezanih za tvrdnje predlagatelja i supruge predložnika o narušenom psihičkom zdravlju, u tom pravcu bolesti depresije, te liječenju u KB V., kao i puštanju na vikend uz obiteljski nadzor (o čemu se navodi informacija u izvješću MUP-a), jer samo pozivanje na iskaze ne može zamijeniti razloge o odlučnim činjenicama, zbog čega se pobijano rješenje u odnosu na procjenu vjerojatnosti da predložnik nije više na životu, odnosno u odnosu na utvrđeni dan nastupanja smrti, ne može ispitati.

osobe čije se proglašenje umrlom traži, uz ostalo zato što određenje toga datuma nije bitan element sadržaja prijedloga (v. *supra ad* II.4.4.).

Postavljeni privremeni zastupnik ili poseban skrbnik ovlašteni su predložiti da se kao dan smrti utvrdi neki drugi dan (ili sat), a ne onaj koji je eventualno naznačen u prijedlogu kojim je postupak pokrenut. Oni u postupku ne nastupaju samo kao zastupnici osobe čije se proglašenje za umrlu traži, već i kao osobe koje trebaju pridonijeti tome da se pravilno i zakonito utvrdi vrijeme njezine smrti.

Pretpostavke (činjenice) o kojima ovisi donošenje odluke o proglašenju nestale osobe za umrlu trebaju biti utvrđene na razini izvjesnosti ili barem vrlo visoke vjerojatnosti. Na takav zaključak upućuje odredba stavka 1. članka 61. ZIPP-a prema kojoj rezultati postupka trebaju „pouzdana“ upućivati da nestala osoba nije živa.

Ako se u članku 55. stavku 1. ZIPP-a navedene materijalnopравne pretpostavke o kojima ovisi proglašenje nestale osobe za umrlu ne utvrde na zahtijevanoj razini utvrđenosti, sud ili javni bilježnik donijet će rješenje kojim će prijedlog odbiti kao neosnovan (čl. 61. st. 2. reč. 2. ZIPP-a).

Kao vrijeme smrti smatrat će se dan za koji se utvrdilo da je nestala osoba umrla, odnosno dan koji ona vjerojatno nije preživjela (čl. 61. st. 4.).

Ako se dan smrti ne može utvrditi, smatrat će se da je smrt nastupila prvog dana nakon isteka rokova iz članka 55. ZIPP-a (čl. 61. st. 5. ZIPP-a) (v. *supra ad* II.2.). O iznimci od ovog pravila v. *infra ad* II.8.4.

8.4. Utvrđivanje dana smrti osobe nestale tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima

Kad je riječ o utvrđivanju dana smrti osobe nestale „tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima“, iznimno od općeg pravila (v. *supra ad* II.8.3. *in fine*), ako se ne može utvrditi dan smrti te osobe, smatrat će se da je smrt nastupila završetkom mjeseca kad je utvrđeno da je osoba bila živa (čl. 67. st. 6. ZIPP-a).

9. Žalba

9.1. Općenito

Odredbama članka 62. ZIPP-a o žalbi protiv rješenja koja se donose u postupku proglašenja nestale osobe za umrlu izrijekom je riješeno samo pitanje tko je ovlašten podnijeti taj pravni lijek protiv rješenja kojim se nestala osoba proglašava umrlom i iz kojih razloga (st. 1.), kome se podnosi (st. 2.) te kako je dužan postupiti javni bilježnik kome je on podnesen (st. 3.). Tim odredbama nije odgovoreno na pitanje tko je ovlašten podnijeti žalbu protiv

rješenja kojima se prijedlog za proglašenje nestale osobe umrlom odbacuje, odbija ili postupak obustavlja.

9.2. Osobe, odnosno tijela ovlaštena za podnošenje žalbe

Protiv rješenja kojim se nestala osoba proglašava umrlom žalbu može podnijeti privremeni zastupnik, odnosno posebni skrbnik, a predlagatelj ako smatra da je vrijeme smrti nepravilno utvrđeno ili da postoje drugi razlozi zbog kojih je rješenje nepravilno ili nezakonito (čl. 62. st. 1. ZIPP-a). Iako to nije izričkom predviđeno, treba i osobi koja je proglašena umrlom dopustiti da izjavi žalbu protiv tog rješenja – ako je to u stanju učiniti prije nego što ono postane pravomoćno, zapravo sve dok ne istekne rok za žalbu predlagatelju ili skrbniku koji joj je postavljen, koji su za to ovlašteni u njezino ime. Naime, i toj se osobi mora priznati to pravo zato što se u tom postupku odlučuje o njezinu statusu. O drugim pravnim sredstvima koja stoje na raspolaganju osobi koja je proglašena umrlom v. *infra ad* II.11.

Predlagatelj može žalbom pobijati prvostupajsko rješenje kojim je prihvaćen zahtjev iz njegova prijedloga i zato što je naknadno utvrdio da nisu ispunjene pretpostavke za proglašenje nestale osobe za umrlu ili da su te pretpostavke pogrešno utvrđene, zapravo zbog toga što smatra da je to rješenje iz tih razloga nepravilno jer je utemeljeno na nepravilno i/ili nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju, odnosno na pogrešnoj primjeni materijalnog prava. On može prvostupajsko rješenje pobijati i zbog bitnih povreda odredaba izvanparničnog postupka (arg. iz čl. 35. ZIPP-a).

Pravo na žalbu treba priznati i državnom odvjetniku i Hrvatskom zavodu za socijalni rad, koji se u postupak mogu uključiti upravo podnošenjem tog pravnog lijeka. Riječ je o tijelu, odnosno pravnoj osobi koji su *ex lege* legitimirani sudjelovati u postupku o kojemu je riječ (arg. iz čl. 57. st. 1. ZIPP-a, v. *supra ad* II.4.2.).

Žalbu može podnijeti i druga osoba koja ima pravni interes pokrenuti postupak ili sudjelovati u njemu (arg. iz čl. 57. st. 1. ZIPP-a, v. *supra ad* II.4.4.), koja će se tek podnošenjem žalbe uključiti u njega. O posebnostima koje se tiču osoba koje su ovlaštene pokrenuti postupak za proglašenje za umrlu osobe koja je nestala tijekom Domovinskog rata ili ratnih događanja (čl. 57. st. 2. i 5.-7. ZIPP-a) v. *supra ad* II.4.3.).

Supra navedene osobe, odnosno tijela, osim osobe čije proglašenje za umrlu predloženo, ovlašteni su podnijeti žalbu i protiv rješenja kojim se prijedlog odbacuje ili odbija, odnosno postupak obustavlja. Osoba čije je proglašenje za umrlu predloženo ne bi imala pravni interes za podnošenje žalbe protiv tih odluka.

9.3. Podnošenje žalbe i postupanje povodom žalbe

Žalba se podnosi sudu ili javnom bilježniku koji je donio rješenje (čl. 62. st. 2. ZIPP-a). Ako je žalba podnesena javnom bilježniku, on je dužan predmet proslijediti nadležnom sudu radi donošenja odluke (st. 3. čl. 62. ZIPP-a; v. *supra ad* II.3.).

Opće odredbe o žalbi u izvanparničnom postupku sadržane su u odredbama članaka 35. do 44. te članka 50. ZIPP-a.

10. Upis rješenja u maticu umrlih

Pravomoćno rješenje o proglašenju nestale osobe umrlom nadležnom matičaru dostavlja prvostupajski sud ili javni bilježnik – ovisno o tome je li ono postalo pravomoćno u postupku pred sudom ili javnim bilježnikom (čl. 63. ZIPP-a).

11. Ukidanje i izmjena rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom

11.1. Općenito

ZIPP-om je posebno uređena mogućnost ukidanja i izmjene rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom. Pravila o tome tko je ovlašten inicirati postupak za ukidanje i izmjenu rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom, tko je nadležan o tome odlučiti te kome se dostavlja pravomoćno rješenje o ukidanju i izmjeni toga rješenja sadržana su u odredbama članka 64. ZIPP-a.

ZIPP-om nije na poseban način uređeno iniciranje i provedba postupaka za ukidanje ili izmjenu rješenja kojim je umrlom proglašena osoba nestala „tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima“ (čl. 57. st. 2., v. *supra ad* II.8.4.). Zato bi za ukidanje i izmjenu tog rješenja bila mjerodavna opća pravila o tome.

Prijedlog kojim se inicira postupak za ukidanje i izmjenu rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom iz članka 64. ZIPP-a treba razlikovati od prijedloga za preinaku ili ukidanje pravomoćnog rješenja iz članka 46. ZIPP-a kao općeg pravnog lijeka koji je moguć u izvanparničnom postupku.

O tome koga je sud pred kojim je pokrenut postupak za ukidanje ili izmjenu rješenja o proglašenju neke osobe umrlom dužan obavijestiti (čl. 65. ZIPP-a) v. *infra ad* 12.

Način pokretanja postupaka za ukidanje i za izmjenu rješenja o proglašenju neke osobe umrlom ovisi o tome tko ih je inicirao (v. *infra ad* II.11.2.-11.6.).

Mogućnost pokretanja postupka za ukidanje i izmjenu pravomoćnog rješenja o proglašenju neke osobe umrlom nije vremenski ograničena – taj se postupak može inicirati kad god se ispune uvjeti za njegovo ukidanje i izmjenu.

11.2. Pokretanje postupka za ukidanje rješenja o proglašenju neke osobe umrlom inicijativom osobe koja je proglašena umrlom

Postupak za ukidanje rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom može svakako inicirati sama osoba koja je proglašena umrlom.

Ako se osoba koja je proglašena umrlom javi sudu, sud će, nakon što utvrdi njezinu istovjetnost (i radi toga provede odgovarajući postupak), ukinuti rješenje o proglašenju te osobe umrlom (čl. 64. st. 1. ZIPP-a). Iako to nije određeno propisano, ta se osoba može javiti nadležnom sudu (čl. 56., v. *supra ad* II.3.1.) neovisno o tome je li rješenje o njezinu proglašenju umrlom donio sud ili javni bilježnik. Ako ga je donio javni bilježnik, sud će zatražiti od javnog bilježnika da mu dostavi predmet radi provedbe postupka. Ako se osoba o kojoj je riječ javi javnom bilježniku koji je donio rješenje o njenom proglašenju umrlom, javni bilježnik dužan je predmet proslijediti nadležnom sudu radi provedbe postupka i donošenja odluke (čl. 64. st. 2. ZIPP-a).

Način na koji se osoba koja je proglašena umrlom može javiti sudu i javnom bilježniku nije posebno uređen. Treba uzeti da je dovoljno da se ta osoba pojavi u sudu ili u uredu javnog bilježnika i da na zapisnik da odgovarajuću izjavu pa da se povodom toga pokrene postupak radi utvrđivanja njezine istovjetnosti i time pretpostavke za ukidanje donesenog rješenja o njezinu proglašenju umrlom. Ako se ona javi javnom bilježniku koji je donio rješenje o njezinu proglašenju umrlom, taj je bilježnik dužan zapisnik koji bi sastavio povodom njezine izjave zajedno s predmetom proslijediti sudu.

Nadležni je sud povodom „javljanja“ osobe koja tvrdi da je osoba koja je proglašena umrlom dužan provesti postupak radi utvrđivanja njezina identiteta i, ovisno o rezultatima toga postupka, donijeti rješenje kojim će ukinuti rješenje kojim je ona proglašena umrlom ili, iako nema posebne odredbe o tome, odbiti njezin zahtjev (impliciran u „javljanju“ sudu ili javnom bilježniku) da se doneseno rješenje ukine.

Premda to nije izriekom predviđeno ZIPP-om, sud treba omogućiti predlagatelju i drugim sudionicima u postupku u kojemu je određena osoba proglašena umrlom da sudjeluju u postupku koji se provodi radi utvrđenja je li ta osoba živa – iz istih razloga iz kojih im je omogućeno da pokrenu prethodni postupak.

11.3. Pokretanje postupka za ukidanje rješenja o proglašenju neke osobe umrlom po službenoj dužnosti

Ako nakon donošenja rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom sud na bilo koji način sazna da je osoba koja je proglašena umrlom živa, po-

krenut će i provesti po službenoj dužnosti postupak radi ukidanja tog rješenja (čl. 64. st. 3. ZIPP-a). Sud je dužan pokrenuti taj postupak i kad se može osnovano pretpostaviti da je osoba koja je proglašena umrlom živa, dakle kad glede toga postoji razumna razina vjerojatnosti.

Iako to nije izriekom predviđeno, treba uzeti da i javni bilježnik koji je donio rješenju o proglašenju neke osobe umrlom treba obavijestiti sud o tome da postoje ozbiljne indicije da je ona ipak živa. Sud odgovarajući postupak treba pokrenuti i povodom prijave (denuncijacije) bilo koje druge osobe.

I kad postupak pokrene po službenoj dužnosti, sud je dužan o tome obavijestiti predlagatelja iz postupka u kojemu je nestala osoba proglašena umrlom te možebitne druge sudionike u tom postupku, a svakako i Hrvatski zavod za socijalnu skrb.

11.4. Pokretanje postupka za ukidanje rješenja o proglašenju neke osobe umrlom na temelju prijedloga tijela ili osobe iz članka 57. stavka 1. ZIPP-a

Prema odredbi članka 64. stavka 4. ZIPP-a sud je dužan postupak radi ukidanja rješenja kojima je neka osoba proglašena umrlom provesti i na temelju prijedloga tijela ili osobe iz članka 57. stavka 1. ZIPP-a (v. *supra ad* II.4.2.), dakle povodom prijedloga osoba koje su imale pravni interes da se nestala osoba proglasi umrlom, ali i povodom prijedloga državnog odvjetnika i Hrvatskog zavoda za socijalni rad – neovisno o tome jesu li te osobe i tijela pokrenuli prethodni postupak.

Inicijativa osoba i tijela iz članka 57. ZIPP-a za ukidanje rješenja o proglašenju neke osobe umrlom nema značenje puke denuncijacije sudu o tome da je ta osoba živa, povodom koje će sud, eventualno, postupak pokrenuti po službenoj dužnosti – ona ima značenje prijedloga povodom kojega je sud dužan provesti postupak u kojemu će taj prijedlog odbaciti, odnosno prihvatiti ili odbiti zahtjev koji sadrži.

11.5. Pokretanje postupka za izmjenu rješenja o proglašenju neke osobe umrlom

Prema odredbi stavka 5. članka 64. ZIPP-a, ako se nakon donošenja rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom sazna da je osoba umrla nekog drugog dana, a ne onog koji se prema rješenju smatra danom smrti, sud će na prijedlog osobe koja za to ima pravni interes, državnog odvjetnika ili Hrvatskog zavoda za socijalni rad provesti postupak te u pogledu datuma smrti izmijeniti prijašnje rješenje. Iako to nije izriekom predviđeno, sud rješenje o izmjeni treba moći donijeti i na inicijativu privremenog zastupnika ili posebnog skrbnika koji su nestaloj osobi postavljeni u postupku – svaka-

ko ako tim osobama u međuvremenu nije prestalo ovlaštenje za zastupanje.

Postupak za izmjenu rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom sud nije ovlašten pokrenuti po službenoj dužnosti, kao što je ovlašten donijeti rješenje o ukidanju tog rješenja (arg. iz st. 3. i 5. čl. 64. ZIPP-a).

Prijedlog za izmjenu rješenja o proglašenju neke osobe umrlom sud može odbaciti kao nedopušten, odbiti zahtjev koji je u njemu sadržan kao neosnovan ili prihvatiti taj zahtjev – nakon provedenog postupka.

Ako je prijedlog za izmjenu rješenja koje je donio javni bilježnik podnesen sudu, sud treba zatražiti od javnog bilježnika da mu predmet proslijedi radi provedbe postupka, a ako je prijedlog podnesen javnom bilježniku, javni bilježnik treba predmet proslijediti sudu radi provedbe postupka i donošenja odluke.

11.6. Odnos žalbe i drugih pravnih lijekova protiv rješenja o proglašenju nestale osobe za umrlu i inicijativa za ukidanje i izmjenu tog rješenja

Prema odredbama članka 64. ZIPP-a dopuštenost iniciranja postupka za ukidanje i izmjenu rješenja o proglašenju nestale osobe za umrlu, *ex officio* ili prijedlogom za to legitimirane osobe ili tijela, nije uvjetovana nastupanjem pravomoćnosti toga rješenja, odnosno nemogućnošću njegova pobijanja žalbom. U prilog stajalištu da se taj prijedlog može podnijeti neovisno o tome što se rješenje o kojemu je riječ može pobijati žalbom ili kojim drugim pravnim lijekom, odnosno neovisno o uvjetima uz koje se mogu podnositi ti pravni lijekovi, govori potreba da mogućnost njegova ukidanja ili izmjene ne bude ograničena nastupanjem njegove pravomoćnosti ili istekom bilo kakvih rokova, odnosno propuštanjem stranke da pravodobno iznese neke činjenice ili predloži neke dokaze (arg. iz čl. 64. ZIPP). Ipak, ako je prijedlog za ukidanje ili izmjenu, utemeljen na određenom činjeničnom stanju, pravomoćno odbijen, ne bi bilo dopušteno na istom činjeničnom stanju utemeljiti novi takav prijedlog – uz uvjet da su osobe i/ili tijela kojima je bilo omogućeno da sudjeluju u prethodnom postupku isti kao i u novom. Takvo se rješenje eventualno može pobijati izvanrednim pravnim lijekovima koji su dopušteni u izvanparničnom postupku (čl. 45. i 46. ZIPP-a).

Ako je protiv rješenja kojim je nestala osoba proglašena umrlom zbog određenih razloga utemeljenih na novom činjeničnom stanju podnesena žalba ili prijedlog za preinaku ili ukidanje pravomoćnog rješenja (čl. 46. ZIPP-a) i ako je istovremeno iniciran postupak za ukidanje i preinaku toga rješenja iz članka 64. ZIPP-a na osnovi istog činjeničnog stanja, prednost treba dati postupku povodom inicijative za ukidanje i preinaku toga rješenja iz

članka 64. ZIPP-a. Tom postupku treba dati prednost u odnosu na postupke koji su inicirani drugim pravnim lijekovima protiv toga rješenja i zato što sud povodom te inicijative ima bitno šira ovlaštenja u preispitivanju pobijanog rješenja nego povodom žalbe i drugih pravnih lijekova.

11.7. O ovlastima javnog bilježnika u postupku ukidanja i izmjene rješenja o proglašenju neke osobe umrlom

Javni bilježnik nije ovlašten provesti postupak povodom prijedloga za ukidanje ili izmjenu rješenja o proglašenju neke osobe umrlom čak i kad je donio to rješenje, uz ostalo i zato što on i inače nije ovlašten odlučivati povodom pravnih lijekova protiv svojih odluka (arg. iz čl. 50. st. 1. ZIPP-a). On je povodom prijedloga koji mu je podnesen dužan predmet proslijediti nadležnom sudu (čl. 64. st. 2. ZIPP-a).

De lege ferenda, možda bi trebalo razmisliti o tome da javni bilježnik predmet u kojemu je donio rješenje o proglašenju neke osobe umrlom uvijek, nakon pravomoćnosti toga rješenja, dostavlja nadležnom sudu, da, dakle, predmet nakon okončanja postupka ne ostaje u njegovoj arhivi, već eventualno samo njegova kopija.

12. Obavještavanje o pokretanju postupka za ukidanje ili izmjenu rješenja

Dužnost suda pred kojim je pokrenut postupak za ukidanje ili izmjenu rješenja o proglašenju neke osobe umrlom da o tome obavijesti određena tijela i osobe – radi preveniranja mogućih štetnih posljedica koje bi mogle nastupiti ako bi se u tom postupku rješenje o kojemu je riječ ukinulo ili izmijenilo – uređena je odredbama članka 65. ZIPP-a.

Sud je, najprije, dužan o pokretanju postupka za ukidanje ili izmjenu rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom bez odgode obavijestiti nadležni Hrvatski zavod za socijalni rad i ostavinski sud, odnosno javnog bilježnika pred kojim je pokrenut ostavinski postupak iza te osobe (čl. 65. st. 1. ZIPP-a). U praksi bi, eventualno, određene probleme u vezi s obavještavanjem ostavinskog suda ili javnog bilježnika koji provodi ostavinski postupak moglo izazvati pravodobno pribavljanje informacije provodi li se i pred kime taj postupak.

Ako je ostavinski postupak i dalje u tijeku, ostavinski sud, odnosno javni bilježnik dužni su odrediti njegov prekid do pravomoćnog završetka postupka za ukidanje, odnosno izmjenu rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom (čl. 65. st. 2. ZIPP-a). Ako je u ostavinskom postupku izjavljena žalba protiv donesenog prvostupanjskog rješenja, rješenje o prekidu postupka donose prvostupanjski ili žalbeni sud – već prema tome kod kojeg se od tih sudova predmet nalazi.

Ako je ostavinski postupak koji je pravomoćno dovršen obuhvaćao i nekretnine, sud koji odlučuje o ukidanju ili izmjeni rješenja dužan je naložiti upis zabilježbe postupka za ukidanje, odnosno izmjenu rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom u zemljišnoj knjizi (čl. 65. st. 3. ZIPP-a). Upis takve zabilježbe treba spriječiti možebitna raspolaganja nekretninom koja neće biti u skladu sa stanjem stvari koje bi nastalo nakon što se donese rješenje kojim se rješenje o proglašenju neke osobe umrlom ukida ili izmjenjuje. U praksi bi određeni problemi mogli nastati u slučaju u kojemu pred sudom pred kojim je postupak ukidanja, odnosno izmjene rješenja o proglašenju neke osobe umrlom pokrenut nije bio proveden i ostavinski postupak – time bi bilo otežano saznanje o tome je li pravomoćno dovršeni ostavinski postupak obuhvaćao i nekretnine. Sud pred kojim je pokrenut postupak za ukidanje ili izmjenu rješenja kojim je neka osoba proglašena umrlom trebao bi radi pribavljanja podataka o tome jesu li njime obuhvaćene i nekretnine odmah provjeriti je li pred nekim sudom ili javnim bilježnikom pokrenut ili proveden ostavinski postupak iza te osobe; taj sud odgovarajuće provjere treba provesti i u zemljišnim knjigama koje se u njemu vode.

Kad sud na temelju izvedenih dokaza odbije prijedlog za ukidanje, odnosno izmjenu donesenog rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom, dužan je o tome obavijestiti nadležni Hrvatski zavod za socijalni rad, sud, odnosno javnog bilježnika pred kojim teče ostavinski postupak i zemljišnoknjižni sud radi nastavka prekinutog postupka, odnosno brisanja provedene zabilježbe postupka (čl. 65. st. 4. ZIPP-a). Taj sud, eventualno, treba donijeti i odgovarajuće odluke kad je potrebno.

Doslovno prema odredbi stavka 5. članka 65. ZIPP-a, ako ukine rješenje o proglašenju nestale osobe umrlom, sud je dužan ukinuti i rješenje kojim joj je postavljen privremeni zastupnik, odnosno poseban skrbnik iz članka 59. stavka 3. ZIPP-a (v. *supra ad* II.6.4.), ako je to prema okolnostima slučaja potrebno, zapravo ako te osobe još uvijek obavljaju svoju funkciju. Ipak, budući da posebnog skrbnika nestaloj osobi imenuje Hrvatski zavod za socijalni rad, može se postaviti pitanje je li sud ovlašten ukinuti rješenje koje je donio taj zavod ili ga samo treba obavijestiti o tome da su za to ispunjene pretpostavke, na osnovi koje bi obavijesti Hrvatski zavod za socijalni rad to učinio.

III.

DOKAZIVANJE SMRTI

Ako se smrt neke osobe ne može dokazati ispravom određenom zakonom kojim se uređuju državne matice, svaka osoba koja ima pravni interes,

državni odvjetnik i Hrvatski zavod za socijalni rad mogu sudu podnijeti prijedlog da se rješenjem utvrdi smrt te osobe (čl. 66. st. 1. ZIPP-a).

Za iniciranje postupka za utvrđivanje smrti neke osobe i za donošenje odluke kojom će njena smrt biti utvrđena treba biti ispunjena ista negativna materijalnopravna pretpostavka kao i za proglašenje neke osobe umrlom – okolnost da se smrt te osobe ne može dokazati ispravom određenom zakonom (v. *supra ad* I.).

Iako to nije određeno propisano u ZIPP-u, postupak za utvrđenje smrti neke osobe u smislu odredaba članka 66. ZIPP-a provodio bi se u onim slučajevima u kojima ne bi bile ispunjene pretpostavke za pokretanje postupka radi proglašenja nestale osobe za umrlu. Jer, ako sud utvrdi da postupak koji je pokrenut kao postupak za utvrđivanje smrti treba provesti prema pravilima o postupku za proglašenje nestale osobe umrlom, treba ga provesti po pravilima ovog drugog postupka – pogrešna naznaka vrste postupka čija se provedba traži ne bi bila određujuća. Postupak proglašenja nestale osobe umrlom specijalniji je od postupka za dokazivanje smrti.

Postupak za utvrđivanje smrti ovlaštenu su pokrenuti svaka osoba koja za to ima pravni interes, državni odvjetnik i Hrvatski zavod za socijalni rad (čl. 66. st. 1. ZIPP-a). Za pokretanje toga postupka nije od važnosti je li osoba utvrđenje čije se smrti traži imala status hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata ili osobe nestale tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima, odnosno u kakvom su odnosu osobe koje su postupak pokrenule bile s tom osobom.

Glede utvrđivanja pravnog interesa za pokretanje postupka radi dokazivanja smrti vrijedilo bi na odgovarajući način ono što je mjerodavno za utvrđivanje postojanja toga interesa kao pretpostavke za pokretanje postupka radi proglašenja nestale osobe umrlom (57. ZIPP-a, v. *supra ad* II.4.2.).

Državni odvjetnik i Hrvatski zavod za socijalni rad nisu dužni učiniti vjerojatnim postojanje pravnog interesa prigodom pokretanja postupka radi utvrđivanja smrti (arg. iz čl. 47. st. 5., čl. 66. st. 1. i 2. ZIPP-a).

U postupku radi utvrđivanja smrti na odgovarajući se način primjenjuju odredbe ZIPP-a o postupku radi proglašenja nestale osobe umrlom, i to odredbe: - članka 57. stavka 3. i 4. ZIPP-a o sadržaju prijedloga kojim se pokreće postupak za proglašenje stale osobe za umrlu (v. *supra ad* II.4.4.); - članka 59. stavaka 1., 3. i 4. ZIPP-a o prethodnom postupku u okviru postupka za proglašenje nestale osobe umrlom (v. *supra ad* II.6.); - članka 60. ZIPP-a o oglasu (v. *supra ad* II.7.); - članka 61. ZIPP-a o ročištu radi izvođenja dokaza i o donošenju odluke

(v. *supra ad II.8.*); - članka 62. ZIPP-a o žalbi protiv rješenja (v. *supra ad II.9.*); - članka 63. ZIPP-a o upisu rješenja u maticu umrlih (v. *supra ad II.10.*); - članka 64. o ukidanju i izmjeni rješenja (v. *supra ad II.11.*); - članka 65. o obavještavanju o pokretanju postupka za ukidanje i izmjenju rješenja (v. *supra ad II.12.*) (čl. 66. st. 2. ZIPP-a).

I u postupku radi dokazivanja smrti na odgovarajućim se način primjenjuju i odredbe članka 56. ZIPP-a o nadležnom sudu i o povjeravanju vodenja postupka javnom bilježniku.

IV.

TROŠKOVI POSTUPKA

Institut troškova postupka za proglašenje nestale osobe za umrlu i za dokazivanje smrti eksplicitno je i na specifičan način uređen odredbom članka 67. ZIPP-a, prema kojoj te troškove predumjljuje i snosi predlagatelj.²⁷

O pozivanju predlagatelja da uplati predumj potrebne za objavljivanje oglasa o pokretanju postupka za proglašenje nestale osobe umrlom te o posljedicama neuplate predumja u određenom roku (čl. 60. st. 3. ZIPP-a) v. *supra ad II.7.*

Opća pravilima o naknadi troškova u izvanparničnom postupku sadržana su u članku 32. ZIPP-a.

U postupcima koje vode javni bilježnici mjerodavna su i opća pravila o pravu javnih bilježnika na predumjivanje i naknadu troškova (čl. 41., 161.-168. ZJB-a), ali primarno odredbe Pravidnika o visini nagrade i naknade troškova javnog bilježnika kao povjerenika suda u postupku sporazumnog uređenja međa, sporazumnog razvrgnuća suvlasništva, proglašenja nestale osobe umrlom i dokazivanja smrti (PVNNTJBSPSPS).²⁸

27 O određenju pojma predlagatelj u postupcima o kojima je riječ (čl. 57.) v. *supra ad II.4.2.*

28 NN 106/23. U vezi s visinom nagrade na koju javni bilježnik ima pravo na osnovi ovog pravilnika u vezi s provedbom povjerenih mu postupaka za proglašenje nestale osobe umrlom i dokazivanje smrti „zanimljivo“ je primijetiti da je visina te nagrade određena u paušalnom iznosu od ukupno 26,54 € po predmetu bez PDV-a (čl. 3. PVNNTJBSPSPS-a). To bi zapravo značilo da bi javnom bilježniku pripadala nagrada od najviše desetak eura bruto po radnom satu za vodenje povjerenog postupka – uključujući ne samo nagradu za rad javnog bilježnika već i nagradu za rad (plaću) zaposlenika koji će obavljati zapisničarske i tajničke poslove. Zbog toga bi bruto iznos koji se po osnovi plaće isplaćuje sucu općinskog suda i zaposlenicima suda koji izravno ili posredno sudjeluju u postupku za obavljanje u osnovi istih radnji bio otprilike desetak puta veći od onog na koji javni bilježnik ima pravo. Pozicija javnog bilježnika pritom je učinjena financijski „složenijom“ time što je odredbom čl. 4. st. 2. PVNNTJBSPSPS-a predviđeno da on u provođenju pojedinog povjerenog postupka ima pravo na naknadu troška po pravilima važeće javnobilježničke tarife o trošku, ali da se radi o naknadi troškova troškom ne smatra utrošak papira i drugog uredskog materijala radi izrade i umnožavanja dovoljnog broja primjeraka zapisnika, rješenja i drugih isprava u spisu radi uručivanja strankama, dostave spisa sudu i zadržavanja prijepisa spisa u javnobilježničkom arhivu. Pored toga, od javnog se bilježnika zahtijeva da o obračunatim i naplaćenim nagradama i troškovima, kao i o možebitno napla-

U izvanparničnim postupcima koje provode javni bilježnici ne plaćaju se sudske i javnobilježničke pristojbe (čl. 53. ZIPP-a).

V.

ZAKLJUČNO

Uređenje instituta proglašenja nestale osobe za umrlu i dokazivanja smrti prema ZIPP-u nije bitno izmijenjeno u usporedbi s uređenjem tih instituta prema ZPNOUDS-u. Zato će sudska praksa koja je formirana u primjeni ZPNOUDS-a biti u bitnome relevantna i prema novom uređenju. Ipak, određene posebnosti propisane su u vezi s proglašenjem za nestalu osobu koja je nestala tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima. Stanovite interpretativne probleme u praksi može izazvati nedovoljno precizna stipuliranost nekih odredaba kojima su ti instituti normirani, na koje se u ovom ogledu nastojalo upozoriti uz predlaganje načina njihova prevladavanja. Značajnu novinu u uređenju i vodenju postupaka o kojima je riječ predstavlja svakako uvođenje dužnosti suda da njihovu provedbu povjerava javnim bilježnicima. U praksi bi s time u vezi određene probleme moglo izazvati utvrđivanje radnji koje je sud pred kojim je postupak pokrenut dužan obaviti prigodom ispitivanja dopuštenosti njihova pokretanja – prije nego što ih povjeri javnom bilježniku. Riječ je o problemima koji bi se mogli prevladati tako što bi sud na osnovi zaprimljenog prijedloga i uz njega podnesenih priloga preliminarno ocjenjivao jesu li ispunjene pretpostavke o kojima ovisi dopuštenost pokretanja postupka – prije nego što predmet prosljedi javnom bilježniku. Neke od u ovom radu naznačenih problema trebalo bi, eventualno, nastojati prevladati i odgovarajućim zakonodavnim intervencijama.

Zaključno treba svakako primijetiti da način na koji je PVNNTJBSPSPS-om uređeno određivanje nagrade i naknade troškova javnog bilježnika u provedbi postupaka proglašenja nestale osobe umrlom i dokazivanje smrti koji im povjere sudovi predstavlja, autor ovog ogleada se to usuduje naglasiti, oblik „prisilnog nametanja“ javnim bilježnicima „besplatnog“ obavljanja određenih poslova iz izvorne nadležnosti sudova. Zbog toga bi se moglo postaviti i pitanje ustavnosti odgovarajućih odredaba PVNNTJBSPSPS-a. Treba očekivati da će pravilnik o kojemu je riječ uskoro doživjeti radikal-

čenom predumju ovih naknada, bez obzira jesu li isti u spisu za-bilježeni na pojedinoj ispravi, u spisu vodi i poseban obračunski list u kojem će kronološki bilježiti činjenice izvršenih mu uplata po pojedinoj stranci te plaćenih mu nagrada i naknada troškova, kao i da po obavljenim radnjama obračunski list zaključi potvrđujući jesu li mu u cijelosti podmireni nagrada i troškovi (čl. 5. st. 2. PVNNTJBSPSPS-a).

ne izmjene i na primjeren način riješiti određivanje nagrade i naknade troškova javnih bilježnika u provedbi postupaka proglašenja nestale osobe umrlom i dokazivanja smrti.

SAŽETAK

Instituti proglašenja nestale osobe za umrlu i dokazivanje smrti uređeni su iznova Zakonom o izvanparničnom postupku iz 2023. (Zakon), u velikoj mjeri po uzoru na uređenje tih instituta u Zakonu o proglašenju nestale osobe za umrlu i dokazivanje smrti iz 1974. Novine u impostaciji tih instituta tiču se u bitnome uvođenja dužnosti suda da provedbu tih postupaka povjerava javnim bilježnicima, ali i nekih specifičnosti proglašenja nestalih za umrle osoba koje su nestale tijekom Domovinskog rata ili u vezi s ratnim događanjima. U radu se nastoji sustavno obraditi uređenje instituta proglašenja nestalih osoba za umrle – materijalnopravne pretpostavke za donošenje odluke o tome te postupak koji se s time u vezi provodi. Pritom se uz analizu pojedinih sastavnica instituta pokušalo upozoriti na moguće interpretativne dileme koje bi se mogle javiti prigodom njihove primjene te su s time u vezi predložene i određene intervencije *de lege ferenda*. Što se tiče instituta dokazivanja smrti, slijedeći način na koji je on uređen u Zakonu, njegov je prikaz u radu u osnovi reduciran na upućivanje na odgovarajuću primjenu odredaba kojima je uređen institut proglašenja nestale osobe za umrlu. Dodatno je posebna pažnja poklonjena i troškovima dvaju postupaka o kojima je riječ. Zaključno se nastojalo dati uopćenu ocjenu uređenja tih instituta uz ponovno upozorenje o potrebi da se naknadnim zakonodavnim intervencijama prevladaju neki od problema koji bi se mogli javiti u vezi s njihovom primjenom.

Ključne riječi: proglašenje nestale osobe za umrlu, dokazivanje smrti, sud, javni bilježnik, izvanparnični postupak

ABSTRACT

The institutes of declaring a missing person deceased and the proof of death have been newly regulated by the 2023 Non-Contentious Procedure Act (the Act), largely modeled on their regulation under the 1974 Act on Declaring a Missing Person Deceased and Proof of Death. The innovations introduced primarily concern the duty of the court to entrust the conduct of such proceedings to notaries public, as well as certain specific provisions regarding persons who went missing during the Homeland War or in connection with wartime events. This paper seeks to provide a systematic overview of the legal framework governing the declaration of missing persons as deceased—covering both the substantive legal requirements for issuing such a decision and the procedure itself. In doing so, the analysis highlights potential interpretative dilemmas that may arise in practice, and proposes certain *de lege ferenda* interventions. As for the institute of proof of death, following the manner in which it is regulated in the Act, its treatment in this paper is essentially limited to referencing the corresponding application of provisions governing the declaration of a missing person deceased. Special attention is also devoted to the costs associated with both types of proceedings. In conclusion, the paper offers a general assessment of the regulation of these institutes, once again stressing the need for future legislative interventions to overcome some of the challenges that may arise in their application.

Keywords: declaration of a missing person as deceased, proof of death, court, notary public, non-contentious procedure